ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޤަޟިއްޔާ ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2020/HC-DM/02
- **މައްސަލަ ހުށަހެޅި ފަރާތް:** މޫސާ އަންވަރު / ތާރިގެ، ސ. ހިތަދޫ
- **މައްސަލަ ރައްދުވި ފަރާތް:** އެޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް، މ. ވެލާނާގެ
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ދުސްތޫރީ މައްސަލަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް
އިސްފަނޑިޔާރު ޝުޖާޢު ރިޟްވީ
ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްރައޫފް އިބްރާހީމް
ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރު
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު

ނިމުނު ތާރީޚް: 11 ޛުލްޤަޢިދާ 1442 / 24 ޖޫން 2021

ހައިކޯޓުގައި ގަވާއިދު ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު:

24 ޛުލްޤަޢިދާ 1441
15 ޖުލައި 2020

……………………………………………………………………………………………………

ފަނޑިޔާރު ޝުޢައިބު ޙުސައިން ޒަކަރިއްޔާ؛ [illegible] ފަނޑިޔާރު
އަބްދުއްރަޢޫފް އިބްރާހީމް، ފަނޑިޔާރު އަލީ ސަމީރު އަދި ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު ބައިވެރިވެވޮޑިގެންނެވެ.

މައްސަލައިގެ ތަފާޞީލު:

1. ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 އިން[1] ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުޞޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިޞްލާޙުގެ ދަށުން މާއްދާތައް އަދި ގަވާއިދު ނަންބަރު:2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގަވާއިދު) ގެ ދަށުން މާއްދާތައް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން މާއްދާތަކާއި ޚިލާފުވާކަމަށް ބަޔާންކޮށް، މިދެންނެވި ޤާނޫނާއި ގަވާއިދުން، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާ މިންވަރު ބާޠިލުކޮށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށާއި އަދި [illegible] ގުޅިގެން [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން، [illegible] މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

2. މިމައްސަލަ [illegible] ބެންޗަކަށް [illegible]

3. މިމައްސަލައަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު:22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނު) 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ހައިކޯޓަށް އަސާސީ އިޚްތިޞާޞް ދީފައިވާ، އަދި ބަޔާންކޮށްދިޔަ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާ (ށ) އާއި (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ބާވަތުގެ މައްސަލައެއްކަމަށްވާތީ، ހައިކޯޓުން އަޑުއެހުންތަކަށް [illegible] ގެންދެވުނީ، ހައިކޯޓަށް ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގެ ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައެވެ.

މައްސަލަ ހުށަހެޅި ފަރާތުން [illegible] ޚުލާޞާ:

4. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން [illegible]
އަސާސީ [illegible]

---

[1] ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019 (ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުޞޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު) އަށް 8 ވަނަ އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު)

ކަނޑައެޅުމަކީ އަދި ގާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން އިންތިޚާބު ކުރުވާ މަޤާމުތަކަށް ވާދަ ކުރުމުގެ އަސާސީ ޙައްޤު ފިރިހެނުންގެ ބަޔައިން ނިގުޅައިގަނެވޭ ގޮތަށް ގާނޫނަކުން ކަނޑައެޅުމަކީ، ގާނޫނުއަސާސީ 8 ވަނަ މާއްދާ އާއި، 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 17 ވަނަ މާއްދާ އަދި 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ކަށަވަރު ކޮށްދީފައިވާ ވޯޓު ލުމުގެ ޙައްޤާއި 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން ކަށަވަރު ކޮށްދީފައިވާ އިންތިޚާބަށް ކުރިމަތިލުމުގެ ޙައްޤާއި، 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އެމީހަކު އަމިއްލައަށް ރައްޔިތުންގެ ކަންތައްތައް ހިންގުމުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ޙައްޤާއި، 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ކަށަވަރު ކޮށްދީފައިވާ އެމީހަކު އިޚްތިޔާރުކުރާ ވަޒީފާއެއް އަދާކުރުމުގެ ޙައްޤާއި، 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ކަށަވަރު ކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް ހަމަހަމަކަން ލިބުމުގެ ޙައްޤު ނިގުޅައިގަނެ، ހަނިކޮށް، ހިފެހެއްޓޭ ކަމަށެވެ. ބަޔާންވެރިޔަ ޙައްޤުތައް ހަނިކޮށް ހިފެހެއްޓުން އެއީ ގާނޫނުއަސާސީގެ 63 ވަނަ މާއްދާ އާއި 231 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 261 ވަނަ މާއްދާ އާއި، 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 268 ވަނަ މާއްދާ އާއި އަދި 271 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

5. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 12 [illegible] [illegible]، 4 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 ([illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] 14 [illegible] 14 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އަންހެނުންގެ ކިބައިން [illegible] ހައްޤުތައް ނިގުޅައި ގަނެވި [illegible] [illegible] ކަމަށް މޫސާ އަންވަރު ބުނެއެވެ.

6. ދެންނެވި ގޮތުގެމަތިން، ރަށުކައުންސިލްތަކުގެ ތެރެއިން، 05 ކައުންސިލަރުން ހިމެނޭ ކައުންސިލްތަކުން 2 ގޮނޑި، 07 [illegible] ކައުންސިލަރުން ހިމެނޭ ކައުންސިލްތަކުން 3 ގޮނޑި ހަމައެކަނި އަންހެން ކެންޑިޑޭޓުންނަށް ވާދަކުރެވޭ ގޮތަށް ޚާއްޞަކޮށްފައިވާތީ، [illegible] ހައްޤުތައް [illegible] ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ ކިބައިން ހަނިކުރެވި [illegible] ކަމަށެވެ. [illegible] ހައްޤުތައް [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގައި [illegible] [illegible] [illegible] މިންވަރަކަށް [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ދައުލަތުގެ ޒިންމާއެއް ކަމަށެވެ.

7. [illegible] ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް ހަމަހަމައަށް ލިބުމުގެ ޙައްޤު ނިގުޅައިގަތުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ހުއްދަ [illegible] [illegible] [illegible] ނޫންކަމަށް މޫސާ އަންވަރު ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ހައްޤެއް ނިގުޅައިގަނެވޭ އެފަދަ ބަދަލެއް ޤާނޫނުއަސާސީގެ އަސާސީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުތަކުން ނޫނީ ނުގެނެވޭނެކަމަށް މޫސާ އަންވަރު ބުނެއެވެ.

8. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 261 ވަނަ މާއްދާ އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 8 ވަނަ މާއްދާ އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 286 ވަނަ މާއްދާ އިން ޖުމްލަކޮށް ބުނެދޭ ވާހަކައަކީ، ޢާއްމު އުސޫލުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި [illegible] އަސާސީ ހައްޤުތައް [illegible] ނުވަތަ ބަދަލެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކުން އެފަދަ ބަދަލެއް [illegible] [illegible] [illegible] ވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށެވެ.

9. އަންހެނުންނަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިންތިޚާބީ ގޮނޑި ޚާއްޞަކުރަން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން، އެހުށަހެޅުން ފާސްވެފައި ނުވާކަމަށާއި،[2] އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގައި އަސާސީ ޙައްޤުތައް ލިބިދިނުމުގައި އެމީހެއްގެ ޖިންސަށް ބަލައި ތަފާތުކޮށްގެން ނުވާނެކަމަށް ބަޔާންކުރުމަށްފަހު، މި ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެންމެހައި ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް ހަމަހަމަކަމާއެކު ލިބިގެންވެއެވެ. މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން އިންތިޚާބު ކުރަންޖެހޭ މަޤާމުތަކަށް ވާދަކުރުމުގެ ފުރުސަތު ދެޖިންސުގެ މީހުންނަށް ހަމަހަމަކަމާއިއެކު ދިނުމަށް އެނގޭ ކަމަށެވެ. ވީމާ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިންތިޚާބީ މަޤާމަކަށް އަދި އަމުދުން އިންތިޚާބީ މުއައްސަސާއެއްގެ ވަކި ދާއިރާއަކަށް އަންހެނަކަށް ނުވަތަ ފިރިހެނަކަށް [illegible] ޖާގަ ނުކުރެވޭނެކަން ޙައްޤު ޤާނޫނުން [illegible]

10. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ [illegible] މަޖިލީހުގެ [illegible] މެންބަރުންގެ 2/3 ބައި[3] ([illegible]، 3/4 ބައި) [illegible] ރައްޔިތުންގެ [illegible]

---

[2] [illegible] 12.

[3] [illegible] 5.4.7 [illegible]

11. އެހެންކަމުން، ބަޔާންކުރެވިދިޔަ ހައްޤުތައް ނިގުޅައިގަތުމަށްޓަކައި ސަރުކާރު ކުރިއެރުވުމާ ޤާނޫނު ދަށުން ހިންގާއިރު ޖަވާބުދާރީވުމާ ގަވާއިދާއި އުސޫލާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 8 ވަނަ މާއްދާ އާއި 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި 268 ވަނަ މާއްދާ އާ ޚިލާފު އުފުލުމަށްގޮތެއް ޤަބޫލު އެއްބަސްވުމުކަން ފާހަގަކޮށްފައި ވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީއިން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އެއްވެސް އަސާސީ ހައްޤުގެ އަދި މިނިވަންކަމެއް އެއްވެސް މިންވަރަކަށް ޤާނޫނުތަކުން ކުޑަކުރެވޭނީ ޤާނޫނަކުން ބާރުލިބިގެން ހަދާ ގަވާއިދު ހަދަންޖެހޭނީ، އެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހުދޫދުގެ ތެރޭގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ކަމުގައިވާން ވާނެ ބޭނުންވެއެވެ.

12. ޤާނޫނަކުން ބާރުލިބިގެން ހަދާ ގަވާއިދު ހަދަންޖެހޭނީ، އެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހުދޫދުގެ ތެރޭގައި ކަމާއި، ގަވާއިދު ނަންބަރު 2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލުތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގަވާއިދު) އަކީ އެ ގަވާއިދުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު:10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު)ގެ 27 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން ބާރު ލިބިގެން ހަދާފައިވާ ގަވާއިދެއް ކަމަށްވާއިރު، ރަށު ކައުންސިލަށް އަދި ސިޓީ ކައުންސިލަށް އިންތިޚާބުކުރާ ކައުންސިލަރުންގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް އަންނަނިވި ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނުގެ އެއްވެސް މާއްދާއަކުން ޖާގަ ދީފައި ނުވާއިރު، އެ ގަވާއިދުގައި ވަކި އަދަދުތައްގެ އަންނަނިން ކައުންސިލުތަކަށް ކައުންސިލަރުން އިންތިޚާބުކުރަން ތަފާތުވާގޮތަށް ބައްލަވާފައިވާއިރު އެއީ ޤާނޫނީ ބާރުލިބިފައިވާ އެއްޗަކަށް ނުވާނެކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ބަޔާންކުރެވިދިޔަ ގަވާއިދުގެ 14 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި 268 ވަނަ މާއްދާ އާއި 271 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ޤާނޫނީ ބާޠިލު ތަންފީޛު ކުރުން އެއްކޮށް ހުއްޓާލަމެވެ.

13. ވަކި ޖިންސެއްގެ މީހަކަށް ވުރެ އިންތިޚާބީ ދާއިރާއަކުން ކުރިމަތި ނުވާގޮތަށްކަން ކަނޑައަޅުއްވައި، ތަޢުލީމުގެ ކަންތައްތައް ހިންގުމުގައި ބައިވެރިވުމުން މިނިވަންކަމާއެކު ވަސީލަތްތައް އިޖު

ހުރަސް އުޅޭ ކަމެއްކަމަށާއި، އިންތިޚާބީ ދާއިރާއެއްގައި ހަމައެކަނި އަންހެނުންނަށް ވޯޓުދެވޭގޮތަށް ހަމަޖެއްސުމުން ވީމާ ބޭނުންވާ ފިރިހެނުނާ އިމްތިޔާޒުދިނުމުގެ ހައްގު އުވައިލާއެއްގެ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް ގެއްލިގެންދާ ކަމަށެވެ. މީގެ ތެރޭ ދުސްތޫރު ބަޔާންކޮށް އަންނަ އުނިކަމެއްކަމަށެވެ. އަދި މިނިވަންކަމާއެކު މަސްދޫދުން އިމްތިޔާޒު ކުރުމުގެ ބަޔާންކުރި އުޞޫލު ހުށަހަޅައިކަމަށެވެ. އެދެއްވިފަދަ ނިސްބަތްވާ އިންތިޚާބީ ދާއިރާ ނޫން ދާއިރާއަކަށް އަދި އެވިޔަސް ނިސްބަތްވާ ދަށުގެ ކައުންސިލަށް ކުރިމަތިލައިގެން ވޯޓުލާ ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބު ކާމިޔާބު ކުރުމަށް ނާދިރު ކަމެއްކަމާއި، ބަދަލުކުރި ބައެއްގޮތް އިންތިޚާބުގައި ފަހަރަކު ގޮތުގައި ބާރުލުމުގޮތަށް އެ ދަށުދާއިރާގެ އާއިލާއާއި ދަރިންނާއި އެއްކަމުގެ އިންސާނުގެ އެ ދަށުއިރުގާ ވާ ނިސްބަތްވާ ވޯޓުލާ ކައުންސިލްގެ އިންތިޚާބީ ދާއިރާއަށް ވޯޓުދިނުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިގެން ކަމަށެވެ.

14. ރަށު ކައުންސިލްތަކުގެ 33% ގޮނޑި އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކުރުމުން، އެދާއިރާގެ ފިރިހެނުންނަށް އެ ގޮނޑިން ނިސްބަތްވާ ކައުންސިލަށް ވާދަކުރުމުގެ ހައްޤު އެއްކޮށް ގެއްލިގެން ނުދިއައިރުވެސް، ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ 33% އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކޮށްފައިވާ ގޮތުން، ސިޓީ ކައުންސިލްގެ ބައެއް ދާއިރާތަކުގެ ފިރިހެނުންނަށް އެގޮނޑިން ނިސްބަތްވާ ގޮތަށް ކައުންސިލްގެ އިންތިޚާބު ދާއިރާގައި ވޯޓު ކުރުމުގެ ހައްޤު އެއްކޮށް ގެއްލިގެން ނުވާކަމާއި، މިއީ އެގޮ ޖެހޭގައި ހަމައެކަނި ހަނގުރާމައި ހައްގުގައި ނިޔަތަ ގޮތުގެ ތަރުތީބު ފެނިގެންދާ އަދި ހައްޤު ލިބިދޭނުމުގައި ތަފާތުކުރުން ފެނިގެންދާ ބަދަލުތަކެއްކަން ފާހަގަ ކުރެވޭ ކަމަށެވެ.

15. މީގެ އިތުރުން ދުސްތޫރު އަސާސީގޮތުގެ ހަމަތަކުން، ދިމާކުރައްވާ ފަހަރަކަށްވެސް ބަލާއިރު، އުފެދިފައިވާ ބަންދުކުރައިވަނީ، ސަފްޙާ ކުރިޔައިވާ ޤާނޫނަށް ގެނައި އިޞްލާޙުގެ ސަބަބުން ނިސްބަތްވާ ނިސްބަތުވާއި އެކަތިބަތު ނޫން އެހެންގޮތް ތަނަވަސް އެހެން ނިސްބަތްކުރާއި ނުނުވެނިކަމަށް މަޤާމު އަޞްލުގެ ކުރިމަތި ގޮތުގައި ބަހާލާނެ ކުރިޔަށް އިދާރީ ކުރުމުގެ ގޮތުގެ ބާރުތަކެވެ.

ދައުލަތުގެ ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަ:

16. ދަޢުވާކުރާ [illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުގެ ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ޖަވާބުދީ [illegible] ހުށަހަޅައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ.

17. ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު)އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިޞްލާޙާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީއިން [illegible] ގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކައުންސިލުތަކުން އެންމެ ފުރިހަމައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެއެވެ. އަދި، އެއީ [illegible] [illegible] ސިޔާސީ، އިޤްތިޞާދީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ކަންކަން ނިންމުމުގައި އަންހެނުންގެ ދައުރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] ކައުންސިލްތަކުގެ [illegible] [illegible] ސަރަޙައްދު، ކައުންސިލްތަކުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެއެވެ.[4] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކައުންސިލްތަކުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެއެވެ.[5]

---

[4] ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އެގްޒިބިޓް-1.

[5] ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އެގްޒިބިޓް-2.

18. އިސްވެ ދެންނެވި ކަންކަން އެނގެން ހުރުމުން، ކައުންސިލްތަކުގެ ގޮނޑިތަކުގެ 33% އަންހެނުންނަށް ހާއްސަކުރާ ގޮތަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު އިސްލާހުކުރުމަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުމުން، މަޖިލީހުން އެ ބިލު ފާސްކޮށް، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤުކުރުމުން އެ ބިލު ޤާނޫނަކަށް[6] ވެފައިވާކަމަށެވެ.

19. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި، ދިވެހި ދައުލަތުގެ އެންމެހައި ބާރުތައް ހިންގަންވާނީ އެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވަކިގޮތަކަށް ކަންކަން އެކަށައަޅާފައިވާނަމަ، އެއީ ދައުލަތުގެ އެންމެހައި ބާރުތަކުގެތެރެއިން ވެރިކަން ހިންގުމުގެ ބާރުތަކާއި، އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރުތަކާއި އަދި ޤާނޫނުހެދުމުގެ ބާރު ހިމެނޭގޮތުން، އެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަމަލުކުރުން ލާޒިމުވާނެ ކަމަށް ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

20. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 20 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި މިވަނީ “formal equality” ގެ މަފްހޫމުކަމަށް ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި، [illegible] އިސްތިސްނާ “exception” އަކީ، މިޢާރު [illegible] [illegible] ބަލައިގަންނަން [illegible] “substantive equality” ގެ މަފްހޫމުކަމަށް[7] ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ.

21. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި، މުޖުތަމަޢުގެ އާންމު ޚިދުމަތްތަކުން ނިކަމެތިވެފައި ތިބިފައިވާ މީހަކަށް ނުވަތަ ބައަކަށް އިޖްތިމާޢީ ގޮތުން ހާއްސަ ރައްކާތެރިކަމާއި ލިބިދޭންޖެހޭ ބަޔަކަށް [illegible] ނުވަތަ ރައްކާތެރިކަމެއް ލިބިދިނުމަކީ [illegible] [illegible]

---

[6] ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 (ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 8 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު)

[7] ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ޖަވާބު ހުށަހަޅާ ލިޔުމުގެ 3.

ތަފާތުކުރުން ކަމުގައި ނުބެލެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން، ރަށު ކައުންސިލްތަކާއި ސިޓީ ކައުންސިލްތަކާއި އިންތިޚާބުކުރާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން 33% އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް 8 ވަނަ އިޞްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު އެކަށައަޅާފައިވަނީ އިސްވެ ދެންނެވި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުންކަން ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކޮށްފައެވެ.

22. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރާ އިސްތިސްނާގެ ދަށުން، އަންހެނުންނަށް އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ އިޖްތިމާޢީގޮތުން ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި ދިނުމަށްޓަކައި ބައެއްކަމަށް ފާހަގަ ކޮށްފައެވެ. މިގޮތުން، އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި އަފަރމެޓިވް އެކްޝަން ނުވަތަ ޕޮޒިޓިވް ޑިސްކްރިމިނޭޝަން ނުވަތަ ރިވަރސް ޑިސްކްރިމިނޭޝަން ("އަފަރމެޓިވް އެކްޝަން") ގެ ދަށުން، ވަކި ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމާއި ހިމާޔަތްތަކެއް އެކަށައަޅައިދެވޭނެކަން ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

23. އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ބައެއްކަން އެކިގޮތްގޮތުން، ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ އެލިމިނޭޝަން އޮފް ޑިސްކްރިމިނޭޝަން އަގެއިންސްޓް ވިމެން (CEDAW) ގެ އާޓިކަލް 4 ގައާއި ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ އެލިމިނޭޝަން އޮފް ރޭޝަލް ޑިސްކްރިމިނޭޝަން (CERD) ގެ އާޓިކަލް 2 ގެ (2) ގައާއި، އިކުއަލް ޓްރީޓްމަންޓް ޑައިރެކްޓިވް 1976 ގެ ޔޫރަޕިއަން ޔޫނިއަންގެ އާޓިކަލް 157 (4) އިން، މިފަދައިން ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމާއި ދަމަހައްޓުން "state party" ކަނޑައެޅުމަކީ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނާ ދެމެދު ތަފާތުކުރުން ކަމުގައި ނުބެލެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު އަދި އެކިއެކި ގަވާއިދުތަކާއި[8] މުޢާހަދާތަކުގައި އަންހެނުންނަށް އިޖާބީ ގޮތުން މިފަދަ ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި ފޯރުކޮށްދިނުން ބައެއްކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން ބަލާ ކޮށްފައެވެ.

---

[8] Ducat, C. R. (2008). Constitutional Interpretation (9th ed.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.

24. ޔޫރަޕިއަން ކޯޓް އޮފް ހިއުމަން ރައިޓްސް އަދި ޔޫރަޕިއަން ކޯޓް އޮފް ޖަސްޓިސްގެ ބައެއް ނިންމުންތަކަށް ބަލާލާއިރު،[9] ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އަންހެނުން ބާރުވެރިކުރުމަށްޓަކައި ވަކި ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކެއް ކަނޑައެޅުމަކީ އަސްލު ތަފާތުކުރުން [illegible] ތަފާތުކުރުމެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައިވެސް އަންހެނުންނަށް ހަމަހަމަ ފުރުޞަތުތައް ހޯދައިދިނުމަށްޓަކައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން "އެފަރމޭޓިވް އެކްޝަން" ނެގުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ތަސައްވުރުކުރާކަން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އެނގޭކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، އެފަރމޭޓިވް އެކްޝަން އަކީ [illegible] [illegible] އެފަރމޭޓިވް އެކްޝަންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] “strict scrutiny” ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]10 [illegible] [illegible] [illegible] ފައިވެއެވެ.

25. ކެނެޑާގެ ދަ ކެނޭޑިއަން ޗާޓަރ އޮފް ރައިޓްސްގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (1) ވަނަ ނަންބަރާއި (2) ވަނަ ނަންބަރަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) އާ އެއްގޮތް މާއްދާތަކެއްކަމަށް ބެލެވޭތީ، ކެނެޑާގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެއް ކަމަށްވާ R v. Kapp (2008)[11] އަށް ބަލާލާއިރު، މިފަދަ އެފަރމޭޓިވް އެކްޝަންތަކުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Fredman, S. (2011). Discrimination Law (2nd ed.). London, England: Oxford University Press.

[9] Marschall v Land Nordrhein-Westfalen (1997)

[10] United States v. Virginia et al. (94-1941), 518 U.S. 515 (1996).

[11] R v. Kapp [2008] 2 SCR 483

[illegible] ޤައުމުތަކުގައިވެސް [illegible] [illegible] "substantive equality" ގެ މަފްހޫމުގެ ނަޒަރުން، "vulnerable" ނުވަތަ "disadvantageous" ގްރޫޕްތަކަށް [illegible] [illegible] ހޯދައިދިނުމުގެ ގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މިގޮތުން، އަންހެނުންނަށް ސިޔާސީ [illegible] ގޮނޑި [illegible] [illegible] [illegible] ކެނެޑާ، އިންޑިއާ އަދި ސައުތު އެފްރިކާގައި އަމަލުކުރާ އުސޫލުތަކަށް [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވެއެވެ.[12] [illegible] އިނގިރޭސިވިލާތުގެ "Sex Discrimination (Election Candidates) Act 2002" ގެ 43A ވަނަ މާއްދާއި "Equality Act 2010" [illegible] ވަކި [illegible] ވަކި ޖިންސެއްގެ [illegible] ބައިވެރިވުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

26. މީގެ އިތުރުން، [illegible] [illegible] [illegible] އިންޑިއާ، ޕާކިސްތާން އަދި ބަންގްލަދޭޝްގެ ލޯކަލް [illegible] 33% ގޮނޑި އަންހެނުންނަށް ހާއްސަކޮށްފައިވާއިރު، ނޭޕާލުގައި 20% އަންހެނުންނަށް ހާއްސަކޮށްފައެވެ.[13] އަދި [illegible] 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) [illegible] [illegible] އަދި

---

[12] ސަންޑްރާ ފްރެޑްމަން (ނޯޓު 4) ސަފްހާ 237.

[13] [illegible]

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި، އެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމާއި، ދެވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިމާޔަތްކޮށް ކަށަވަރުކޮށްދިނުމަކީ ދައުލަތުގެ ވާޖިބެއް ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ، "affirmative action" ނުވަތަ "positive discrimination" ޤާނޫނުއަސާސީއިން ހުއްދަކުރާކަމާއި، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުޞޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނުން 8 ވަނަ އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާފައިވާ އުޞޫލުތަކަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނުވަތަ ތަޢާރުޒުވާ އުޞޫލުތަކެއްނޫންކަން ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

27. ސުވާލު ކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ތަފާތު ކުރުން، ގެނެސްފައިވަނީ ދައުލަތަކަށް [illegible] "margin of appriciation"ގެ ދަށުންކަން [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެކަން ދެނެގަތުމުގައި ބޭނުން ކުރާ ޓެސްޓަކީ 2 ބަޔަކަށް ބެހިގެންވާ ޓެސްޓެއް ކަމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[14] އެއީ:

> 1. If it has an ‘objective and reasonable justification’:
> 2. If it does pursue a legitimate aim or if there is a ‘reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised.

މިއީ ކަމަށް ދައުލަތުން ބަޔާން ކުރެއެވެ. މި ޓެސްޓް މި މައްސަލައަށް ތަޠްބީޤުކުރުމުން، ޖަވާބާއެކު [illegible] [illegible] ހިސާބުތަކާއި [illegible] [illegible] [illegible] އަހަރުގައި، އަންހެނުން ބާރުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުންނާއި، އަދި މިދިޔަ [illegible] ކައުންސިލް އިންތިޚާބުތަކުގައި އަންހެނުންގެ ބައިވެރިވުން މަދުވުން، އަންހެނުންނަށް ގޮނޑި ޚާއްޞަކުރާ ގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުޞޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް ގެނައި އިޞްލާޙަކީ "objective and reasonable justification" އޮތްކަމަށް ދައުލަތުން ބަޔާންކުރެއެވެ. އަދި އެ ޓެސްޓުގެ ދެވަނަ ބައި [illegible]

---

[14] [illegible] 9.

ޕްރޮޕޯޝަނަލިޓީއަށް ބަލާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތަކުގެ ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް 8 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ރަށު ކައުންސިލްތަކާއި ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ ގޮނޑިތަކުގެ އަދަދު އިތުރުކޮށްފައިވަނީ، އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކުރެވޭ ގޮނޑީގެ އަދަދު [illegible] ގޮތުން ކަމަށްވާތީ، އެއީ، "ޕްރޮޕޯޝަނަލް" ނުވަތަ އެކަށީގެންވާ [illegible] ތަފާތުކުރުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. މިސާލަކަށް، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ [illegible] [illegible]ކޮށްފައިވެއެވެ.[15]

28. ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތަކުގެ ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނުގެ 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި، ސިޓީއެއްގެ ދަރަޖަ ލިބިފައިވާ އިދާރީ ގޮތުން ވަކިވަކި ރަށްތަކުގެ ގޮތުގައި ހިނގަމުން އައި ރަށްތަކެއް އެކުވެގެން އެކުލަވާލެވިފައިވާ އެއް ރަށެއްގެ ގޮތުގައި ކަމަށްވާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ކައުންސިލަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ސިޓީ ކައުންސިލަށް [illegible] [illegible] [illegible]، ސިޓީގެ ދަރަޖަ [illegible] [illegible] އިދާރީ ގޮތުން ވަކި ރަށްތަކުގެ ގޮތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] ޤާނޫނުގެ 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަކަށް [illegible] [illegible] ކޮށްފައިވެއެވެ. ވާއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "discrimination test" އިން ބަލާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތަކުގެ ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް 8 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ރަށު ކައުންސިލްތަކާއި ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ ގޮނޑިތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ގޮނޑިތައް އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކުރުމަކީ ދައުލަތަށް ލިބިގެންވާ "margin of appreciation" ގެ ދަށުން [illegible] [illegible] "justifiable" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

[15] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-10.

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ޓެސްޓް:

29. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާލާއިރު ދައުލަތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވާ، ބަޔާންކޮށްދިނަ ބައްޕަދިޔަ ހިފެހެއްޓިގެންދާ ކަމަށް ވެއްސަކަ ހުރިހާ ފާރުން ބުނެފައިވާކަމުން، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ދައުލަތަށް ލިބިގެންވާ ޤާނޫނީ ބާރުގެ ދަށުން އެކުލަވާލި އުސޫލުތަކަށްވުރެ އިތުރު ޙައްޤުތަކާއި، އަދި އެއްވެސް ޙާލަތެއްގައި ބާރުނުލާ ދިނަ ބައްދަލު ހިފެހެއްޓިގެންނުވާނަމަ ދައުލަތުން ނުދޭނެ ކަމަށް. މިފަދައިން ދޭއް އެއް ސަރަޙައްދު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަނޑުގެ ބައެއްގައި އެއްވެސް ބަދަލެއް ހުއްދަ ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ބުނާ ކަނޑައެޅުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ރޫޙާއި ހިލާފު ކަމެއް ކަމުގައި ވާތީ ވަކި ސަބަބަކަށް ޓަކައި، އެހެން ކަންތައްތަކުގެ ވަކި ސުރުޚީއެއް ދަށުން ވަކިފަރާތަކަށް ވަކި އެއްޗެއް ދިނުމުގެ މާނައަކީ އެވެސް ޤާނޫނާ ޚިލާފު ގަވާއިދުގައި ބައްޓަންކޮށްފައި ނުވާކަން ކަމަށެވެ.

30. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައި ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/553 ޤަޟިއްޔާ އާއި ބެހޭގޮތުން، ކުއްލިއަކަށް ވާޖިބުކަނ ވެސް އިތުރު އިންސާނީ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރާ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ބެހޭގޮތުން ނަގައިފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) މިނިވަންކަމާއި ބެހޭ ބަޔާން ނުހިމެނޭކަމަށް ދައުލަތުން ފާހަގަ ކޮށްފައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް ގިނަ ޚިޔާލުތަކެއް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގެ ދަށުން ލިބިދޭ އެއްވެސް ޙައްޤެއް ހުއްޓުވުމަށް ކަނޑައެޅުމުގެ ނުވަތަ ކުރިމަތިކުރެވޭ ގޮތުގެ ހިމެނުމަކީ ޤާނޫނުގެ ޝަރުޠެއް ނޫނެވެ، އެ ޙައްޤެއް ހިފެހެއްޓުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ޙާލަތުގެ ތެރެއިން ކަމަށްވާ އެކަށީގެންވާ ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމަޢެއްގައި، ބަޔާންކުރާ ހަމަތަކާއި ޚިލާފް ވެގެން ވާނޭ ގޮތަށެވެ.

30.1. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި، އަސާސީ ޙައްޤުތައް ހިފެހެއްޓޭނީ ޤާނޫނުން ނޫނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފް ނުވާ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދަކުން ކަމަށާއި އެ ޙައްޤުތައް ހިފެހެއްޓުމަށް ޤާނޫނުގެ ބާރުލިބިދޭ ޤާނޫނެއް ހުރަސް ނުވާ ގޮތަށް ޤާނޫނު ހެދުމަކީ އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ވަކި ބަދަލުކުރެވިގެން ވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 18 ވަނަ މާއްދާއިން ޤާނޫނުއަސާސީ ލަފާދީ

ކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ކަމަށްވާތީ، [illegible] ފުރަތަމަ ފައިދާ ހާސިލުވާކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

30.2. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން އަސާސީ ޙައްޤެއް ހިފެހެއްޓުމުގެ ދެވަނަ ފައިދާ، އެ ޙައްޤެއް ހިފެހެއްޓުމަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުކަން ކަމުގައި ވެއެވެ. ސަރުކާރު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤުކުރައްވާފައިވާ ޤާނޫނުކަމަށްވާތީ، [illegible] [illegible] ފައިދާ ހާސިލުވާކަމަށް ދައުލަތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ.

30.3. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން އަސާސީ ޙައްޤެއް ހިފެހެއްޓުމުގެ ތިންވަނަ ފައިދާ، ޙައްޤު ހިފަހައްޓާފައިވާ މިންވަރަކީ މިނިވަން ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢެއްގައި އެފަދަ ޙައްޤެއް ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި [illegible] [illegible] ވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާން ކުރެވިފައިވާކަމާއި، އެހެންކަމުން، [illegible] [illegible] ފައިދާ ހާސިލުވާ ކަމަށް ދައުލަތުން ފާހަގަ ކުރެއެވެ. އަދި މިފަދަ ޙައްދުތަކާއި [illegible] [illegible] [illegible] ޤައުމުތަކުން ތަސްދީޤުކުރާ "ޗެކްސް"އަދި ބެލެންސް ސަރުކާރު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނެއްގައި އެކަށައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކަކީ "justifiable and proportionate" އުސޫލުތަކެއްކަން ދައުލަތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ.

ވީމާ، ސަރުކާރު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުގެމަތިން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނެއްކަމަށް ދައުލަތުން ބަޔާން ކުރެއެވެ.

31. ޤާނޫނުއަސާސީ [illegible] އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުމާބެހޭ [illegible] [illegible] [illegible] ވަކާލާތުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 261 ވަނަ މާއްދާއާއި، 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، 268 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވުމެއް ނޫންކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިގޮތުން

ޤާނޫނުއަސާސީ ތަފްސީރުކޮށް އަމަލުކުރަން ފެށިއިރު، އެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުމުގެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ އުސޫލުގެ ދަށުން 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުމުގެ ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ. ހަމައެހެންމެ، "intention of the framers" އަކީވެސް، އެ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުގެމަތިން ހިފެހެއްޓުން "mechanism" އެއް އެކުލެވޭކަން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ޙައްޤު ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މާއްދާއަކަށް ބަރޯސާވުމަށް ނޫންކަން ބަނޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކުރެއެވެ.

32. އާންމު އުސޫލުން ޤާނޫނުއަސާސީ މާނަކުރުމުގައި ގެންގުޅޭ އުސޫލަކީ "strict construction" އުސޫލުކަމަށް ބަނޑާރަ ނައިބުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ.[16] އެގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވަކި ގޮތަކަށް ކަމެއް ބަޔާންކޮށްފައިވާނަމަ، އެ ގޮތަކަށް އަމަލުކުރަން ޖެހޭކަން ޤާނޫނުއަސާސީގެ މާއްދާތަކުން ބުނެދޭކަން އެނގޭކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމުގެ ބާބު އެކުލަވާލިއިރު، އެބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެންމެހައި ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުން ނިޒާމު އެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެ ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުގެމަތިން ޙައްޤު ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓުމަކީ "ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދިފާޢުވެރިން" ގެ ނިޔަތް ދިފާޢުކުރުން ނޫންކަމާއި، މިއީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދިފާޢުވެރިންގެ ބާރުތައް [illegible] ގޮތަކަށް ފޯރުކޮށްދީފައިވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible]

---

[16] United States v. Butler, 297 U.S. 1 (1936).

ނޫންކަމަށް ބަޔާން ކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ އެންމެހައި ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން [illegible] [illegible] އެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، ޤާނޫނުއަސާސީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ޤާނޫނުއަސާސީ [illegible] އެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] އެ "context" ގައި ކަމަށް ބަޔާންކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދައްކާފައިވެއެވެ.[17]

33. ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު އެކުލަވާލައިފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 231 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަމާއި، އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުގެމަތިން ކައުންސިލުތަކުގެ އިންތިޚާބުތަކުގެ [illegible] ގަވާއިދުތަކާ އުސޫލުތައް އެކުލަވާލައިފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 271 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކަމަށް ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. [illegible] ކައުންސިލުތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ސިޓީ، އަތޮޅު އަދި ރަށު ކައުންސިލުތަކުގެ އިންތިޚާބު ބާއްވައި، އެ އިންތިޚާބުގެ [illegible] [illegible] ކަންކަން ކަނޑައަޅައި ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނަކަށް، އެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އެނގެން އޮންނަ ކަމެވެ. އެގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނުގެ 230 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ [illegible] ކައުންސިލުތަކުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ކަމަށްވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކައުންސިލުތަކުގެ [illegible] 33% އަށް އަންހެނުން ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނުން ކައުންސިލުތަކުގެ [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުން އިންތިޚާބުގެ ކައުންސިލުތަކުގެ [illegible] [illegible]، އިންތިޚާބުގެ [illegible] [illegible] އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ

---

[17] Stubart Investments Ltd. v. The Queen [1984] 1 SCR 536.

ކަނޑައަޅާފައިވާ ސިޔާސަތާ އެއްގޮތަށް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުކުރުމުގައި އަމަލުކުރާނެ އުސޫލުތަކާއި އިޖުރާއަތުތައް ކަނޑައަޅުއްވަން ކަމުގައިވާތީ، އެ ގަވާއިދަކީ ގާނޫނުއަސާސީގެ 271 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް އެކުލަވާލާފައިވާ ގަވާއިދެއް ކަމަށް ބުނެވުނު ޗާޖަށް ނުވާކަން ފާހަގަ ކުރެވިފައެވެ.

ފާހަގަ ކުރެވުނު ކަންތައްތައް:

34. ދައުވާކުރާ މާލޭ އަންގަދަރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ދައުވާއާއި އަދި އެދައުވާއާއި ގުޅިގެން ބަޔާންކޮށް ނިޔާގެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކައެއް ބަލައިލާ، މައިގަނޑު ދިމާއްސަރުހައްދުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ މައްސަލަ: ޤާނޫނީ ނުވަތަ ޤާނޫނަކުން ބައެއް އަދި ގަވާއިދެއް ނުވަތަ ގަވާއިދަކުން ބައެއް ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވުން ކަނޑައަޅަން ފާހަގަ ދައްކާފައިވާ މައްސަލަ:

35. މާލޭ އަންގަދަރުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ދައްކާފައިވާ ހަތަރުވަނަ މައްސަލައަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިސްލާހަށް އަދި އެއިސްލާހާއި ގުޅިގެން އެކުލަވާލާފައިވާ ދުސްތޫރީ އަދި ގަވާއިދު ނަންބަރު 2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގަވާއިދު) އަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަމުގެ ސަބަބުން ބާޠިލު އެއްޗެއްކަމުގައިބެލުން ފާހަގަ ދެއްކި މައްސަލައެވެ. ދައުލަތު ހުށަހެޅި ލިޔުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، "ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤާނޫނަކުން ބައެއް ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވުން" އަދި "ގަވާއިދެއް ނުވަތަ ގަވާއިދަކުން ބައެއް ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވުން" ކަން ސާފުކުރަން ދައުލަތު ލިޔުން އެނގެން އޮވެއެވެ.[18]

36. ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ގަވާއިދެއްގެ ބައެއް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާކަމަށްބެލުން ހުރިހާ ދައުލަތު ލިޔުމުގައި ސާބިތުކޮށްދިނުމުގެ ބުރައަކީ އެކަން ބުނާ ފަރާތުގެ ކަށަވަރުގައި އޮތް ބުރައެކެވެ.[19]

---

[18] ދައުލަތު ހުށަހެޅި ލިޔުމުގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު "ދައުލަތު ނުވަތަ ދައުލަތުގެ ބައެއް"

[19] Shri Ram Krishna Dalmia v Shri Justice SR Tendolkar [1958] AIR SC 538, Datuk Haji bin Harun Idris v PP [illegible]7] 2 MLJ 155 (FC, Malaysia,) Malaysian Bar v Government of Malaysia [1987] 2 MLJ 165 (SC, Malaysia).

މިކަން ޤާނޫނު ނަންބަރު: 4/2011 (ޤާނޫނުތަކުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 13 ވަނަ މާއްދާއިން އެނގެން އޮވެއެވެ. އެމާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> "ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ކޮންމެ ޤާނޫނަކީވެސް ސައްޙަ ޤާނޫނެއްގެ ގޮތުގައި [illegible] ކޯޓުތަކުން ބަލައިގަންނަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުގެ ސައްޙަކަން ސާބިތުކުރުން އިތުރު [illegible] އެއްވެސް ފަރާތަކުން [illegible] [illegible]."

އެހެންކަމުން، ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤާނޫނަކުން ބާޠިލުވެގެން ހަދާފައިވާ ގަވާއިދެއް، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާކަމަށްބުނެ އެއީ ބާޠިލު ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ގަވާއިދެއްކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅޭ ދަޢުވާތަކާއި ގުޅިގެން، ކަނޑައެޅުން، ޤާނޫނީ ދިފާޢެއް (legal presumption) އަކީ އެޤާނޫނަކީ ނުވަތަ ގަވާއިދަކީ ސައްޙަ ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ގަވާއިދެއް ކަމުގައި ކޯޓުތަކުން ބަލައިގަތުމެވެ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނަކީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ނުވަތަ އޮޅިގެން ނުވަތަ ނޭނގިގެން ނޫނީ ހަނދާންނެތިގެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ސާބިތު ކޮށްދެއްކުމަކީ، އެޤާނޫނުގެ ނުވަތަ ގަވާއިދުގެ ސައްޙަކަމާމެދު ޗެލެންޖު ކުރާ ފަރާތުންނެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ: ޤާނޫނުތަކުން ނުވަތަ ގަވާއިދުތަކުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތައް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހަނިކުރެވޭނީ ނުވަތަ ދިފާޢުގައި ގަވާއިދުކުރެވޭނީ އިޖުތިމާޢީ ގަވާއިދުން ބައެއް ޤާނޫނުއަސާސީގެ [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލަ:

37. ދަޢުވާކުރާ މާލީ [illegible] [illegible] ވާހަކަ ދައްކާފައިވާ ދެވަނަ މައްސަލައަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު: 7/2010 އަށް 8 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގެ ބައެއް މާއްދާތަކުގައި، ރަށު ކައުންސިލްތަކާއި ސިޓީ ކައުންސިލްތަކަށް އިންތިޚާބުކުރެވޭ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން 33% އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަކޮށް، ސިޓީ ކައުންސިލްތަކާއި ރަށު ކައުންސިލްތަކުގެ ބައެއް [illegible] ގޮނޑިތަކުން [illegible] ވާ [illegible] ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި 20 ވަނަ މާއްދާ އާއި 26 ވަނަ މާއްދާގެ (

(ރ)، (ނ) އާއި 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤުތައް ހަނިކޮށް ނުވަތަ ނިގުޅައިގަންނަ ކަމެއްކަމަށް ކޯޓަށް ނުފެނެއެވެ.

38. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކުގެ ނުވަތަ މިނިވަންކަމުގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް ހިފެހެއްޓިދާނެކަމަށް ދައުލަތުން ކަނޑައަޅާ ވަކި ޤާނޫނެއް ހަދައިފިނަމަވެސް، އެޙައްޤު ނުވަތަ މިނިވަންކަމުގެ އަސްލުޖައުހަރަށް ބަދަލުގެނެވޭ މިންވަރަކަށް ހިފެހެއްޓިދާނީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަފާލަތުކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ސާބިތުކޮށްދެއްކިދާނެ ބަދަލު އުޞޫލުތަކަކުން ދައުލަތުން ނުވަތަ އެހެންވެސް ނުވަތަ އެ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓުން ވާންޖެހޭނެއެވެ. މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި އެކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތެވެ. އެމާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> "މި ބާބުގައި ކަފާލަތުކޮށްދީފައިވާ ޙައްޤުތަކުގެ ނުވަތަ މިނިވަންކަމުގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް ހިފެހެއްޓިދާނީ މި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަފާލަތުކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ސާބިތުކޮށްދެއްކިދާނެ ދައުލަތުގެ ނުވަތަ އެ ޙައްޤު ނުވަތަ އެ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓުމުގެ ފަރާތުގެ ޖެހޭނެއެވެ."

އެހެންކަމުން، ދައުލަތުގެ މައްސަލައަށް މިދައުވާގައި ވަކީލު މުހިންމު ދައުވާ އަލިއަޅުވާ ބުނެއެވެ. މިދައުވާއާއި ގުޅިގެން ހާޖަތެއް ބަލާފައިވާ މިން މައްސަލައިގެ ވަކިން ނުކުރެވެނެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ:

39. ދައުވާކުރާ މޫސާ އަންވަރުގެ ވަކީލުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު: 7/2010 އަށް ގެނައި 8 ވަނަ އިސްލާޙުގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާ އެއްސަބަބަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތައް ޤާނޫނުއަސާސީއަށް އިސްލާޙު ގެނައުމަކާއި ނުލައި، އާންމު ޤާނޫނަކުން ހަނިކޮށްފައިވާތީ ކަމަށެވެ. މޫސާ އަންވަރު ބަޔާންކުރާ ގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތައް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހަނިކުރެވޭނީ ގެނެވޭނީ ރައްޔިތުންގެ ޤާނޫނުއަސާސީ

އެންމެ ވުޟޫޙާއެކު ޤާނޫނުއަސާސީ [illegible] [illegible] ޚާއްޞަ ޤާނޫނުތަކުންނެވެ. އެންމެ ޤާނޫނުތަކުން އެކަން ނުކުރެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މިއީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވެއެވެ.

ޚާއްޞަ ޤާނޫނާއި އާންމު ޤާނޫނު:

40. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ އެއްވެސް މާއްދާއެއްގައި "ޚާއްޞަ ޤާނޫނު" އަދި "އާންމު ޤާނޫނު" އަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 274 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ޤާނޫނު މާނަކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި އިބާރާތުންނެވެ.

> " "ޤާނޫނު" ކަމުގައި ބުނެފައި އެވަނީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ ޤާނޫނުތަކާއި، އެ ޤާނޫނުތަކުން ބާރުދެވިގެން، އެ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުތަކަށެވެ."

އެހެންކަމުން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ ކޮންމެ ޤާނޫނަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ "ޤާނޫނު" އެއް ކަމުގައި ވާނެއެވެ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތައް ފާސްކުރުމުގައި ތަބާވާންޖެހޭ [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީން ތަފާތު ކޮށްފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް "ބިލު" ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން [illegible] [illegible] އެންމެ ބޮޑު ޤާނޫނުއަސާސީ އިޚްތިޔާރު [illegible] ހުށަހަޅާ ބިލު [illegible] [illegible] ނެތެވެ.[20] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ބިލު ހުށަހެޅުމުގައި [illegible] [illegible] "މަސް ބިލު" [illegible]. [illegible] ބިލުތައް ހުށަހެޅުން [illegible].[21]

ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ "ޤާނޫނު" އަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

---

[20] "ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޤަވާޢިދު" 104 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[21] "ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޤަވާޢިދު" 82 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ).

41. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ ސަރުކާރުގެ ބާރުތަކުން، ބޭނުންވެއްޖެ ކޮންމެ ކަމަކާބެހޭގޮތުން، އޭގެތެރޭގައި ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމަށް ހުރި ޤާނޫނުތަކެއްވެސް ހިމެނޭ ގޮތުން، ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރު ޤާނޫނުއަސާސީން ލިބިދީފައިވާ މަޖިލީހެކެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "މިޤާނޫނުއަސާސީ އާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތުގެމަތިން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކުން" އަދި "ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކުން" މިދެ އިބާރާތުގައި ބަޔާންކުރާ "ޤާނޫނު" އަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމުގެ ޤާނޫނެއް ނޫނެވެ. އެއިބާރާތުގައި ބަޔާންކުރަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 261 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "ޤާނޫނު" ނަމަ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި އެކަން އެގޮތަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި އޮތީއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ "އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން" ހަނިކުރެވޭ ގޮތުން އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރަން އެދޭ ކޮންމެ ފަހަރަކު، ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހުކުރާ ގޮތަށް ބުނުމަކީ، [illegible] [illegible] [illegible] ޤަބޫލުކުރެވޭކަމެއް ނޫނެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން" އަށް ރައްކާތެރިކަން ދީފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 261 ވަނަ މާއްދާ އާއި 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ އިޖުރާއަތުގެ ދަށުން މެނުވީ އެބާބުގެ މާއްދާއެއް ބަދަލުކޮށް އިސްލާހު ނުކުރެވޭނެ ގޮތަށެވެ.

42. އެހެންވެސް، ޤާނޫނު ހެދުމުގެ އާންމު ބާރުގެ ތެރޭގައި ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމުގެ ބާރު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ލިބިދީފައި ވާއިރުވެސް،[22] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ "އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން" މިބާބުގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް މާއްދާއެއް ޤާނޫނުއަސާސީން އިސްލާހު ކުރާނަމަ، ޚާއްޞަ އަޣުލަބިއްޔަތެއް، (special majority) ބޭނުންވާނެ ގޮތަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެއީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ 3/4 (ހަތަރުބައިކުޅަ ތިނެއް)

---

[22] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 2 ވަނަ ނަންބަރު.

ބައިގެ އަޣުލަބިއްޔަތުގެ އިތުރުން، ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ ޢާންމު ވޯޓެއްގައި ވޯޓު ދިންމީހުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތު އެއިޞްލާޙު ގެނައުމަށް ލިބުމެވެ. މިއީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އެފަދަ ބިލެއް ތަސްދީޤު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ކުރިން ފުރިހަމަވާންޖެހޭ އިޖުރާއަތެކެވެ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ 3/4 (ހަތަރުބައިކުޅަ ތިންބައި) ބައިގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން އެފަދަ ބިލެއް ފާސްކުރިނަމަވެސް، ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ ވޯޓުގައި، ވޯޓުދިން މީހުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތު އެފަދަ އިޞްލާޙަކަށް ނުލިބިއްޖެނަމަ، އެފަދަ ބިލެއް ބާތިލު ވާނެއެވެ. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއާ ހަމައަށް އެފަދަ ބިލެއް ތަސްދީޤު ކުރާކަށް ހުށަހަޅާނެ ފުރުޞަތެއް ނޯންނާނެއެވެ.[23]

43. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި އިސްތިސްނާކޮށްފައިވާ މާއްދާތައް ފިޔަވައި، ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމުގައި، ރައްޔިތުން [illegible] ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ ވޯޓެއް [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ 3/4 (ހަތަރުބައިކުޅަ ތިންބައި) ބައިގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން ފާސްކުރާ ބިލު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤު [illegible] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް [illegible]. އެހެންކަމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރާ މާއްދާއެއް އިސްލާހު ކުރާއިރު، [illegible] ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ ވޯޓެއް [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހުކުރާ ބިލަކަށް [illegible] ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ ވޯޓު [illegible] ކުރުމަށް [illegible] ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ [illegible] ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލު ހޯދުމުގެ [illegible] ނޫނެވެ.

44. އެހެންކަމުން، [illegible]، [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާހު ކުރުމުގެ [illegible] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން [illegible] [illegible] ނިންމައެވެ.

---

[23] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 261 ވަނަ މާއްދާއާއި 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ).

ސުވާލު އުފައްދާފައިވާ ޤާނޫނަކީ، ރައްޔިތުން އެކަމަކަށް އަދަދު ކުރަންޖެހޭ ޝަރުތުގެ ކަމެއް ހިމެނޭ ޤާނޫނަކަށްވާނީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި އެޤާނޫނުގެ ބިލު ދައުރުކުރެވިގެން، ރައްޔިތުންގެ ޤަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ދައުރުކުރުން،[24] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 87 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ މެންބަރުންގެ 1/2 (ދެބައިކުޅަ އެއްބައި) ބައިގެ މެންބަރުންނަށްވުރެ ގިނަ މެންބަރުން؛ އެބަހީ (1+50%) (absolute majority)، ވޯޓު ނަގާ ޖަލްސާގައި ހާޒިރުވެ ތިބި ވަގުތެއްގައި، ވޯޓަށް އަހައި، ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން؛ އެބަހީ (1+50%) (simple majority) ފާސްވެ،[25] ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤު ކުރުމުން، އެއީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ނުވަތަ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާން ކުރާ އިޖުރާއަތު އެއްގޮތަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނަކަށް ވާންވާނެއެވެ.

ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުވާ ގޮތުގެމަތިން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރި ޤާނޫން:

45. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 63 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ:

> "އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤާނޫނަކުން ބަދަލު ވީއަސް މި ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙައްޤަކާ މިނިވަންކަމަކާ ތަޢާރުޟުވާނަމަ، އެ ޤާނޫނެއް ނުވަތަ އެ ޤާނޫނަކުން އެ ބަދަލު ނުވަތަ އެ މިނިވަންކަމަކާ ތަޢާރުޟުވާ މިންވަރަށް ބާޠިލު ވާނެއެވެ."

މިމާއްދާ ކިޔަންޖެހޭނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތައް ހިނގާނެ ގޮތަށެވެ. އެހެނީ، ޤާނޫނުއަސާސީއަކީ، ސުޕްރީމް ލޯ ކަމުގައިވާ އަސާސީ ޤާނޫނު ކަމަށްވާއިރު، ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި ޚިލާފުވާ އެއްވެސް ޤާނޫނެއް މާއްދާއެއް ތަޢާރުޟުވެގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 63 ވަނަ މާއްދާ އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 268 ވަނަ މާއްދާ، އެއްމާއްދާ އަނެއްމާއްދާއާ

---

[24] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދު – 22-ވަނަ ބާބު ވޯޓުގެ އުސޫލު، 23. ވޯޓު ދެއްވުމުގެ ހަމަތައް، 24. ވޯޓު ނެގުން، 97 ވަނަ މާއްދާ – މަޖިލީހުގެ ޖަލްސާގައި ދައުރުކުރެވޭ ގޮތް.

[25] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 87 ވަނަމާއްދާގެ (ށ).

ތަޢާރުޟުވާ ކަމަށް ދެކިގެން ނުވާނެއެވެ. މިނޫން ޤާޢިދާން ދެކެނީ، ޤާނޫނުއަސާސީ އިސްލާމީ ކުރަން ހަރަކާތްތަކާ ކޮންމެ ޤާނޫނެއް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 268 ވަނަ މާއްދާއާ ތަޢާރުޟުވުން ޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ ޤާނޫނުއަސާސީއަށް އިސްލާމްދީން ހުރުމުން އެއް ޤާޢިދާ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުވާ ނުހެދޭނެއެވެ.

46. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 63 ވަނަ މާއްދާގެ ނައްޞަށް ވަކިން ބަލައިފިނަމަ، އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމާ ތަޢާރުޟުވާ ކޮންމެ ޤާނޫނެއްގައި ހިމެނޭ މާއްދާއެއް ބާޠިލުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ އިސްތިސްނާތަކާއި އެއްގޮތަށް ބެލުމުން، އެއީ ތަޢާރުޟުވެފައި ކަމަށް ޤާނޫނީ ހަމައިން ނުފެނެއެވެ. މިސާލަކަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 30 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި އޮތީ، "ސިޔާސީ ޕާޓީ އުފެއްދުމާއި، ހިންގުމާއި، ޕާޓީތަކުގެ ހަރަކާތްތަކުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ޙައްޤު ކޮންމެ ރައްޔިތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 9 ވަނަ މާއްދާގައި ދިވެހި ރައްޔިތުންނަކީ ކާކުކަން ބަޔާންކޮށްފައި އެބައޮތެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ މި ދެ މާއްދާއަށް، ޤާނޫނު ނަންބަރު:4/2013 (ސިޔާސީ ޕާޓީގެ ޤާނޫނު) އަށް ބަލާއިރު، އެޤާނޫނުގެ ވަރަށް ގިނަ މާއްދާތަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 30 ވަނަ މާއްދާގެ ނައްޞާއި ކަނޑައެޅިގެން ތަޢާރުޟުވާ މާއްދާތަކެއްކަމަށް ފެންނާނެއެވެ. އެއީ، ދިވެހި ރައްޔިތަކަށް ވުމަށް އުމުރުން 18 އަހަރު ފުރެންޖެހޭކަން ޤާނޫނުއަސާސީން ކަނޑައެޅި އެންމެ އުޞޫލުން، ސިޔާސީ ޕާޓީގެ މެންބަރުންނަށްވުމަށް އުމުރުން 18 އަހަރު ފުރެންޖެހޭކަން އެޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާއިރު، އުމުރަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 30 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައި ނެތް ޝަރުޠެކެވެ. އަދި "އުމުރު" އެއީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާއިން ތަފާތުކުރުން މަނާކޮށްފައިވާ އެއް ސަބަބެކެވެ. ނަމަވެސް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ކަނޑައެޅިގެން ޤާނޫނުއަސާސީގެ މާއްދާތަކާއި ކަނޑައެޅިގެން ޤާނޫނުގެ މާއްދާތަކަށް ބެލުމުން، އެއީ ޤާނޫނުއަސާސީ ހުއްދަކުރާ އިސްތިސްނާތަކެއްކަން އެނގެއެވެ.

47. ޤާނޫނު އަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ބަސްތަކުން ބަލާއިރު، 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙުޤޫޤު ލިބިގެން އެއްވެސް ގޮތަކުން ތަފާތު ކުރުމެއްނެތި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވާނީ "ކޮންމެ މީހަކަށް"ވެސް. ޤާނޫނުއަސާސީގައި "މީހެއް" އަދި "ރައްޔިތެއް" މި ދެބަހަށް މާނަ ދިނުއައިސްފައެވެ. އެހެންކަމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ބަސްތަކުގައި، "ކޮންމެ މީހަކަށް" އޮތް އެއްވަރުގެ އެކު ފަރުދީވަންތަކަމާއި ތަބީޢީ ހިރާސް ސަލާމަތްކުރުމާއި ނުހި ހިރާސް އިންސާނިއްޔަތު ފާނުހި ހިރާސް ސަލާމަތުން ސަލާމަތްވުމަށް އެއްވެސް ތަފާތު ކުރުމެއް އެކުއެކު ހިފެހެއްޓުން ސަރަޙައްދު ނުހަވާ. އަދި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މިނިވަންކަން ބައްޓަންކުރުމުގެ ތެރެއިން "ކޮންމެ މީހަކަށް" ލިބިދޭން ބަޔާންކޮށްފައިވާ މިނިވަންކަން ބައްޓަންކޮށްފައިވާ، އަސާސީ ބަޔާންކޮށްފައި "ރައްޔިތުންނަށް" ލިބިދިނުމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ މިނިވަންކަމުގެ ބައްޓަންކަން ވަކި ކަނޑައަޅާފައެވެ.

48. ޤާނޫނުއަސާސީގައި އާސާސީ ބައްޓަމުގެ ހިފެހެއްޓުމާއި ގޮތް ސަރުކާރު ބައްޓަންކުރުމުގައި އޮޅުމެއް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބައްޓަންކޮށްފައިވާ ބައެއް ޙައްޤު މިނިވަންކަމާއި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބައްޓަންކުރާ ޙައްޤު ލިބިގެން ރައްޔިތުންގެ ތަފާތު ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތަކުން ހިފެހެއްޓި ހިފެހެއްޓުން، ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ޤާނޫނުއަސާސީ ދިރުން ބޭނުންތަކެއް ދޭނެ އިތުރު ބެހެއްޓި ކަނޑައަޅާފައެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން، އަސާސީ ބައްޓަންކޮށްފައި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުމަށް ނުވަތަ ކަނޑައަޅާފައިވާ ތަފާތުކުރުން ކަނޑައަޅާފައެވެ. މިސާލަކަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 73 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (4) ގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރަކަށް ވުމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރޭގައި، "ޢުމުރުން 18 އަހަރު ފުރިފައިވުން" 109 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އިންތިޚާބުވާ މީހެއްގައި ހުންނަން ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރޭގައި "ދިވެހި މުސްލިމަކަށް ވުމާއި، ދިވެހި ބެލެނިވެރިންގެ ދަރިއަކަށް ވުމާއި، ދިވެހި ރައްޔިތަކަށް ކަމުގައިވުން" ހިމެނިފައިވުމާއި އަދި "ޢުމުރުން 35 އަހަރު ފުރިފައިވާ މީހަކަށް ކަމުގައިވުން" އަދި 148 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) "ނިޔާމެއް ފަރިތަކޮށްދޭނެ ޢުމުރުން 70 އަހަރު ފުރުން، އެ މީހަކު މަގާމުން ...

ކުރެވޭނެއެވެ." މިއީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ އަސާސީ ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމާއި ތަޢާރުޟުވާ ކަމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަފްސީރުން ފެންނާން ހުރި ބައެއް ކަންކަމެވެ. މިއިން އެނގެނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމަކީ މުޠުލަޤު ހައްޤުތަކެއްކަމަށް ޤާނޫނުއަސާސީ އެކަށައަޅާ ދީމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުގެ ވިސްނުމުގައި ގަބޫލުކުރެވޭ ނުވާކަން ޤާނޫނުއަސާސީގެ މާއްދާތަކުގެ ތަފުސީރުކުރުން ފެންނަން އޮތުމަކެވެ. ވީމާ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަފުސީރުން ނޫނީ ޤާނޫނުއަސާސީގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އަސާސީ ހައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓުން، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަމެއްކަމަށް ނުބެލެވޭނެއެވެ. މިމާއްދާގައި، ސާފުވާ ގޮތުން ފާހަގަކޮށްލަން ސާފުވާ ކަމަކީ، އެއްވެސް އަސާސީ ހައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓޭނީ ހިފެހެއްޓުން އެކަށީގެންވުމުގެ (reasonableness) މައްޗަށެވެ. މިކަން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އެނގެއެވެ.

49. ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކަށް އެހެން ހުރުމުން، ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން އަންނަކަމުގެ ފާހަގަކުރުން ސާފުކޮށް އޮޅުންފިލުވައިދީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު:24/2019 އިން، ޤާނޫނު ނަންބަރު:7/2010 އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިޞްލާޙުގެ ތަފްޞީލުގައި ހިމެނޭ، އެޤާނޫނުގެ 24 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގައި ދޫކޮށް އަނބުރާ ބާރުތަކާ އިސްތިސްނާތަކާއި، 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި 56-6 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބާރުތަކާ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުވާ ގޮތުގެ މަތިން، އެބަހީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބާރުތަކާ ގޮތް ސަބަބަކާ އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން، ނަތީޖާއެއްގެ މަޞްލަޙަތުން ފުށުއަރާކަމަށް ޤާނޫނީ މާއްދާތަކެއްކަން އެނގެއެވެ.

ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤަޟިއްޔާ):

50. މިޤަޟިއްޔާގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު:10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) ގެ 27 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން އިލެކްޝަންސް ކޮމިޝަނުން ހަދާ ގަވާއިދުތަކެވެ. ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019

އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 އަށް 8 ވަނަ އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގެ 80 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> " މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމާއެކު، ޤާނޫނު ނަންބަރު 10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) ގައި އެކުލެވޭ މިޤާނޫނާ ތަޢާރުޟުވާ މާއްދާތައް، މިޤާނޫނާ ތަޢާރުޟުވާ ނިސްބަތަށް ބާޠިލު ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. އަދި މިޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމަށްފަހު ބޭއްވޭ ފުރަތަމަ ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބު ބޭއްވުމާއި، ލޯކަލްކައުންސިލްތައް އުފެދުމާ ގުޅޭ ކަމަށް، އަދި ކައުންސިލްތައް އިންތިޚާބުކުރުމާބެހޭ ގޮތް ކަމަށް މި ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ."

މިފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން، ދަޢުވާކުރާ ފަރާތް އަންގަވާ ބަޔާންކުރާ އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ގަވާއިދުގެ 16 ވަނަ މާއްދާ (ނ) އާއި 14 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު:10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) އިން ދީފައިވާ ބާރުގެ ދަށުން ކަނޑައެޅި ކަނޑައެޅުމެއްކަމަށް ބުނެފައިވީ ބަޔާންކޮށްދިނުމަ ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 އަށް 8 ވަނަ އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނުގެ 80 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު ނެތްކަން އެނގެއެވެ. މިމާއްދާއާ އެކަމާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 10/2010(ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) ގެއްލުވުން، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިޞްލާޙާއި ގުޅޭ ނިސްބަތުން ޤާނޫނު ނަންބަރު: 10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) އިޞްލާޙުވެގެން ދާތީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 10/2010 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ޤާނޫނު) ގެ 27 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ ނަންބަރު:2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގަވާއިދު) ގައި ޤާނޫނީ ތަޢާރުޟުވުމެއް ނުވާނެއެވެ.

ދިރާސާ ކުރުން:

51. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާ އާއި 20 ވަނަ މާއްދާއަކީ، ތަފާތުކުރުމާ ގުޅޭ ދެމާއްދާއެވެ. އެކި ތަފާތު ކުރުމާއި ހަމަހަމަ ނުކުރުން ކަމަށްވާތީއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> (ހ) "މި ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން، މި ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން އެއްވެސް ތަފާތެއް ނުކޮށް ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ލިބިދޭންވާނެއެވެ. މި ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ލިބިދީގައި، އެމީހެއްގެ ނަސްލަށް، ނުވަތަ އުފަންވި ޤައުމަށް، ނުވަތަ ކުލައަށް، ނުވަތަ ޖިންސަށް، ނުވަތަ ޢުމުރަށް، ނުވަތަ ޖިސްމާނީ ނުވަތަ ނަފްސާނީ ނުކުޅެދުންތެރިކަމަށް، ނުވަތަ އެމީހެއްގެ ސިޔާސީ ނުވަތަ އެހެނިހެން ވިސްނުންތަކަށް، ނުވަތަ މުދަލަށް، ނުވަތަ އުފަންވި ހާލަތަށް، ނުވަތަ ދަރަޖައަށް، ނުވަތަ އުފަންރަށަށް، ނުވަތަ މިނޫންވެސް ކަމަކަށް ބަލައި، ތަފާތުކޮށްގެންނުވާނެއެވެ.[26]
>
> (ށ) ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނިކަމެތިކަމާއި ކުރިމަތިވާ ބަޔަކަށް ނުވަތަ ބައެއްކަން ނުވަތަ ޚާއްޞަ އެހީއާއި ނިކަމެތިވެފައިވާ ބަޔަކަށް އަމިއްލަފަރާތްތަކަށް، ނުވަތަ ނިކަމެތިކަން ރައްކާތެރިކަމަކީ ދެވޭ މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ ތަފާތުކުރުމެއް ކަމުގައި ނުބެލެވޭނެއެވެ."

އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> " ޤާނޫނުގެ ކުރިމަތީގައި، އަދި އެ މީހެއްގެ ވައްތަރަކާ ޤާނޫނު ހިންގުމުގައި ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ހަމަހަމަވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި ޤާނޫނުގެ ރައްކާތެރިކަމާއި، ޤާނޫނުން ލިބިދޭ މަންފާއަށް ހަމަހަމަކޮށް ލިބިގަތުމަށް ހަމަ ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ޙައްޤުވެއެވެ."

52. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާނީ ދެ ވަރުގަދަ އުސޫލެއް ކަނޑައަޅައިފައެވެ. އެއީ ޤާނޫނުގެ ކުރިމަތީގައި ހަމަހަމަވުމާއި (equal before the law) ޤާނޫނުގެ ރައްކާތެރިކަމާއި ޤާނޫނުން ލިބިދޭ މަންފާއާއި ހަމަހަމަވުން (equal protection and equal benefit of the law) ލިބިދިނުމެވެ. ހަމަހަމަކުރުމާ ބެހޭގޮތުން، މިއުސޫލުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ހަމަހަމަ (equal) ކަން ނޫނީ މާނަ

---

[26] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ބަސްތަކަށް ބަލާއިރު، 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އެއްވެސް ތަފާތެއްނުކޮށް ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ލިބިދޭންވާނީ "ކޮންމެ މީހަކަށް" ކަން އެނގެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގައި "މީހާ" އާއި "[illegible]" ދަރަޖަ ވެސް ދޭތެރޭ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމަށް ބަލާއިރު، ކޮންމެ [illegible] ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިމެނިގެންވެއެވެ.

ޤާނޫނީ އުފައްދާ ސާބިތު ވީމާ، އެހެނީ، ދަލީލުކޮށްފައެވެ. ހުރިހާ ބޭނުން ކޮންމެވެސްކަމަކަށް (discriminate) ޤަވާޢިދުގައި، ހަމަހަމަ ކަމެއް ނުބައިކަމަށް ބައިވެރިކަން އެކުލެވޭ ކުރުމުގެ ސިޔާސަތަކަށް ތަފާތު ކުރެއްވުމަކީވެސް[27] ހުށަހަޅާ ދަލީލުކޮށްފައެވެ. ޤާނޫނުގެ ކުރިމަތީގައި ހަމަހަމަކުރުމާއި އަދި ޤާނޫނުގެ ތަޢާރަފްކުރުމާއި، ޤާނޫނުން ލިބިދޭ މަންފާތައް ހަމަހަމަކޮށްދެވޭނެކަން ލިބިގެން މާނައަކީ، ހުރިހާ ގޮތްތަކެއްގައި އެއްގޮތްކަމުން އެއްބަޔަކަށް ކަންކުރުން ކަމުގައި ޤާނޫނު ނުވެއެވެ. މި މަފްހޫމުގެ އަސާސަކީ، އެއްގޮތް ޙާލަތުގައި ހުރި އެއްގޮތްގޮތުން ބެލުމެވެ ކަމުގައިބެލެވިދާނެއެވެ.[28] އެހެންކަމުން، އެޕްލިކަންޓު ނުވަތަ ގޮތުގައި، ތަފާތުކުރާ (discriminatory) ޤާނޫނެއް ކަމުގައިބެލެން ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި ވެސް، ޤާނޫނީ ދަލީލަކީ، އެއްގޮތް ޙާލަތުގައި އެއްފަދަކަމުގައި ހިމެނޭ އެކުވެރިންގެ ތެރޭގައި އެއްބަޔަކަށް އެޕްލިކަންޓް އަމަލު ކުރުމަށް ކަނޑައެޅި ކުރެވޭނެއެވެ.

އެޕްލިކަންޓް ތަފާތުކުރާ ޤާނޫނުތައް ދެނެގަތުން:

53. އެޕްލިކަންޓު، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބާރުކަށް ހަމަހަމަކަމުގެ އުޞޫލު ޚިލާފު ޤާނޫނެއްކަމަށްވެސް ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި، ފުރަތަމަ ކުރަންޖެހޭ ސުވާލަކީ، އެޕްލިކަންޓް ތަފާތުކުރާ ޤާނޫނެއްތޯ؟ އެސުވާލުގެ ޖަވާބަކީ، އެޕްލިކަންޓް ތަފާތުކުރާ ޤާނޫނެއް ނޫންކަމަށް، ބުނެވިއްޖެނަމަ، އެޕްލިކަންޓްގެ ދަޢުވާ ނިމުނެވެ. ނަމަވެސް އެޕްލިކަންޓް ތަފާތުކުރާ ޤާނޫނެކޭ ބުނެވިއްޖެނަމަ، އިތުރު ސުވާލެއް ކުރަން ޖެހެއެވެ. ސަބަބަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި، "ތަފާތު ކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ" ބުނެފައިވާ ބުނުމަކީ މުޠުލަޤު (absolute) ބުނުމެއް ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ މާއްދާތަކުގެ ތެރެއިން ތަފާތު ކުރުމެއް ގެނެސްދީފައިކަން އިސްތިސްނާ ހުއްދަދެއްވާފައެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 މާއްދާގައިވާ ގޮތުން ޙައްޤުތަކުގެ ހިމާޔަތް ފާސްކުރާ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ޙައްޤުތަކުގެ މަޤުޞަދުން

---

[27] ޖަވާބު ހުށަހެޅި ލާއިޙާގެ 5.2.2 ވަނަ ނަންބަރު.

[28] Public Prosecutor v Taw Cheng Kong [1998] 2 SLR(R) 489.

ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނަކަށް ބިނާވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން [illegible] އިސްތިސްނާއެއް ބަޔަކަށް އޮވެދާނެއެވެ. މިގޮތުން ދެން ކުރަންޖެހޭ ސުވާލަކީ، އެތަފާތު ކުރުމަކީ ހުއްދަ ތަފާތު ކުރުމެއްތޯ؟ މުސާވާތުގެ ޤަވާޢިދަށް، އެއީ ހުއްދަ ތަފާތު ކުރުމެއް ކަމަށް ބެލުމަށްޓަކައި، އެ ޤާނޫނަކީ ބަރާބަރު ޤާނޫނެކެވެ. ނަމަވެސް އެތަފާތު ކުރުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ނުވަތަ ޤާނޫނުތަކުން ނިސްބަތްވާ ނިންމުމެއްގެ ތެރެއިން ވިއަސް، ހުއްދަ ނޫން ތަފާތު ކުރުމެއްކަމަށް ބެލެވޭނީ، އެހެންނޫނީ ނުވަތަ އެކަށީގެންވާ ސުވާލު ކުރެވޭ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދާ ގުޅުމެއް ނެތްނަމައެވެ.

54. ތަފާތުކުރާ ޤާނޫނަކީ، "އެކަށީގެންވާ" ނުވަތަ "ހުއްދަ ކުރެވިފައިވާ" ތަފާތު ކުރުމެއްގެ މިންގަނޑު ފުރިހަމަކޮށްފައިވާ ޤާނޫނެއްނަމަ އެއީ ބަރާބަރު ޤާނޫނެކެވެ. މިގޮތުން އެތަފާތު ކުރުން ބިނާ ކުރެވިފައިވަނީ؛

54.1 ބުއްދީ ހަމަތަކުން ވަކިކުރެވޭ ގިންތި ކުރުމުގެ މައްޗަށް (rational classification) ނަމަ، އަދި އެ ބަހާލުމުން ގިންތީގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެންމެން، އެގިންތީގެ ތެރެއިން ބޭރުގައި ހިމެނޭ ފަރާތްތަކާ ދެމެދު ތަފާތުކުރާނެ ދެނެގަނެވޭ ފަދަ (intelligible differentia) ތަފާތެއް؛ އަދި

54.2 ސުވާލު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނުން ހާސިލުކުރަން އެދޭ މަޤްޞަދާއި އެ ތަފާތު ކުރުން، ބުއްދީ ހަމައިން ގުޅުމެއް (rational nexus) ނަމަ، އެތަފާތު ކުރުން ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަވެއެވެ.

55. ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ތަފާތު ކުރުން ގެނައުމުގެ ގޮތުން، މިހެން ވިސްނާލާ ކުރުން، ތަފާތު އަސާސްތަކެއްގެ މައްޗަށް ބިނާ ކުރެވިފައިވެއެވެ. މިސާލަކަށް، ސަރަޙައްދީގޮތުން، ނުވަތަ މަޤްޞަދުގެ ގޮތުން، ނުވަތަ ކުރާ މަސައްކަތުގެ ގޮތުން، ނުވަތަ އުމުރުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ޖިންސުގެ ގޮތުން އަދި މިނޫންވެސް މިފަދަ އަސާސްތަކެއްގެ މައްޗަށް އެކިއެކި ކުރުމެއް ބިނާ ކުރެވިދާނެއެވެ. މިފަދަ ގިންތި ކުރުމުގައި ހުންނަންޖެހޭ އަސާސީ ޝަރުޠަކީ، ގިންތިކުރުމުގެ އަސާސް އާއި ސުވާލު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދާއި ދެމެދު ބުއްދީ ހަމައިން ގުޅުމެއް ހުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. އެ ޤާނޫނުން ހާސިލު ކުރަން ބޭނުންވާ މަޤްޞަދާ

[illegible] އަމާޒު [illegible] ޤާނޫނާ ސީދާ ގުޅުމެއް އޮންނަންޖެހޭނެއެވެ. [illegible] ޤާނޫނާ ގުޅުމެއް (rational nexus) [illegible]ެވެ.[29] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީން [illegible]ެވެ.[30]

56. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި، ދެވަނަ ބާބުގައި [illegible] (reasonabale) [illegible]؛

56.1. އެ [illegible] ނުވަތަ [illegible].

56.2. އެ [illegible] ނުވަތަ [illegible].

56.3. އެ [illegible] ނުވަތަ [illegible] ހުރި ގުޅުން.

56.4. އެ [illegible] ނުވަތަ [illegible] ހުރި ގުޅުން.

56.5. އެ [illegible] ނުވަތަ [illegible].

---

[29] Budhan Choudhry v State of Bihar [1955] AIR SC 191 at 193, Shri Ram Krishna Dalmia v Shri Justice SR Tendolkar Tendolkar [1958] AIR SC 538, Datuk Haji bin Harun Idris v PP, [1977] 2 MLJ 155, Ong Ah Chuan v PP [1981] 1 MLJ 64.

[30] PP v Ang Soon Huat [1991] 1 MLJ 1 at 6.

56.6. އެ ޙައްޤެއް ނުވަތަ އެމިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓެވުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުންނަގާ، އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސްތަކާ ޚިލާފުނުވާގޮތުގައި އެ ޙައްޤެއް ނުވަތަ އެ މިނިވަންކަމެއް ކަނޑައަޅަން ހިފެހެއްޓެވޭނެތޯއެވެ.

57. މިކަންތައްތައް ހިމެނެއެވެ. ހުރަހަކަށްވާ ދަޢުވާއަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފު ދަޢުވާއެއްކަމަށް ފާހަގަކޮށް ސާބިތުކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ 6 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށް ކުރަންޖެހޭ ތަކެއް ނެތެވެ. ވީމާ، ހުރަހަކަށްވާ ދައުލަތާއި ގުޅިގެން ބިނާކޮށް ކުރަން ޖެހޭ، މިދައުލަތުގައި ހިފެހެއްޓެވުމަށް ބަލާނަމަ ޙައްޤު/ޙައްދު ހިފެހެއްޓެވުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައިވާ ގޮތަށް ކަމެއް އޮވެ. މިގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރާ ފުރަތަމަ ސަބަބަކީ "...ހުޅުވިފައިވާ މިނިވަން ދިމިޤްރާޠީ ޤަބޫލުކުރެވޭ ޤާނޫނު..." ގެ ވާހަކަ އިޝާރާތް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ސަރުކާރު މިދައުލަތުގައި ހިފެހެއްޓެވުންތަކުން ބަލާއިރު ޙައްޤު/ޙައްދު ހިފެހެއްޓެވުމަށް "...މިނިވަން ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢު..." އެގޮތުގައި ހިފެހެއްޓެވުންތަކުން ޤަބޫލުކުރާ މިންވަރުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރުން 5 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކުރާ ކަންކަމުގެ އަލީގައި ދިރާސާކުރުން ބެލެވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ "މިނިވަން ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢު" އަކީ ކޮބައިކަން ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. މިނިވަން ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުއަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމުގެ ވަކި މިންގަނޑެއް ޤާނޫނުގެ ނަން ކަނޑައަޅައިގައި ނުވަތަ ވަކި ޤައުމެއްގެ ޤާނޫނީ ދިރާސާތަކުގައި ދިމިޤްރާޠީ ޤާނޫނީ ބެލުންތަކުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ވަކިން ސަރަޙައްދީ ޚިލާފުވާ ކަމެއް ނެތް ގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަންކަމެވެ. މިގޮތުން، އެންމެ އަސާސީ ކަމަކީ އިންސާނީ ކަރާމަތެވެ. މިއީ އިންސާނާ ކަރާމާތްތެރިކުރެއްވި ﷲ سبحانه و تعالى އިންސާނާއަށް ދެއްވި ސިފައެކެވެ.[31] އެހެންކަމުން، އިންސާނަކަށްވުމުން ލިބޭ ގޮތުން އޭނާއަށް

---

[31] ولقد كرّمنا بنى آدم (17:70) "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާދަމުގެ ދަރިން މާތްކުރެއްވީމެވެ."

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުއެއްގެ އެންމެ އަސާސީ [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މަސައްކަތްކުރުމާއި، ތަޢުލީމުގެ ކަންކަން ހިންގުމުގައި [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible]، ބައިވެރިވުމާއި، ވޯޓު ދިނުމާއި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބައެކެވެ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible]:

58. ހުށަހެޅިފައިވާ ދަޢުވާގައި ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކުރެއްވި، ޤާނޫނު ނަންބަރު:24/2019 އިން ޤާނޫނު ނަންބަރު: 7/2010 އަށް ގެނެވުނު 8 ވަނަ އިސްލާހުގެ ބައެއް މާއްދާތައް ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބައެއް މާއްދާތަކާއި ޚާއްސަކޮށް 2 ވަނަ ބާބުގެ ބައެއް މާއްދާތަކާ ޚިލާފު ކަމަށެވެ. ސަބަބަކީ ކަމުގައި ބުނެފައިވަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ތަފާތު ކުރުން މަނާކޮށްފައިވާ "ޖިންސް"ގެ ތަފާތު ކުރުން [illegible] ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ [illegible]. [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] މާއްދާތައް ތިރީގައި އެވަނީއެވެ:

ރަށު ކައުންސިލް [illegible] [illegible]	24.	(ހ)	ޤާނޫނުއަސާސީގައިވާ އިދާރީ ދާއިރާތަކުގެ ރަށްރަށުގެ ރަށު ކައުންސިލް އުފެދިގެންވާނީ އެ ރަށެއްގެ [illegible] [illegible] [illegible] 3000 (ތިންހާސް) [illegible] ކުޑަ އާބާދީއެއް ހިމެނޭ ކޮންމެ ރަށެއްގެ ރަށު ކައުންސިލަށް އިންތިޚާބުކުރާނީ 5 (ފަހެއް) މެންބަރުންނެވެ. 3000(ތިންހާސް) އަށްވުރެ ބޮޑު އާބާދީއެއް ހިމެނޭ ކޮންމެ ރަށެއްގެ ރަށު ކައުންސިލަށް އިންތިޚާބުކުރާނީ 7(ހަތެއް) މެންބަރުންނެވެ.
		(ށ)	މި ޤާނޫނުގެ 5-56 ވަނަ މާއްދާގެ [illegible] [illegible] 5 (ފަހެއް) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

				2 (ދޭއް) އަންހެން ކައުންސިލަރުން ހިމެނޭގޮތަށެވެ. އަދި 7 (ހަތެއް) ކައުންސިލަރުންގެ ގޮނޑި އޮންނަ ކައުންސިލްތަކުގައި 3 (ތިނެއް) އަންހެން ކައުންސިލަރުން ހިމެނޭގޮތަށެވެ.
ސިޓީ ކައުންސިލް އެކުލަވާލެވޭ ގޮތް	41.	(ހ)		ސިޓީ ކައުންސިލް އެކުލަވާލެވޭނީ އަންނަނިވި ގޮތުގެމަތިން އެ ސިޓީއަކުން އިންތިޚާބުކުރެވޭ މެންބަރުންގެ ޢަދަދަކުންނެވެ.
			(1)	ސިޓީގައި ރަޖިސްޓަރީކުރެވިފައިވާ އާބާދީގެ އަދަދަކީ، 10,000 (ދިހަހާސް) މީހުންނާއި 30,000 (ތިރީސްހާސް) މީހުން ދެމެދުގެ އަދަދެއްނަމަ، ކައުންސިލްގެ މެންބަރުން، މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން އިންތިޚާބުކުރަން ލާޒިމުވާ އަންހެން މެންބަރުން ހިމެނޭ ޖުމްލަ 7 (ހަތެއް) ގޮނޑި؛
			(2)	ސިޓީގައި ރަޖިސްޓަރީކުރެވިފައިވާ އާބާދީގެ އަދަދަކީ، 30,000 (ތިރީސްހާސް) މީހުންނާއި 60,000 (ފަސްދޮޅަސް ހާސް) މީހުން ދެމެދުގެ އަދަދެއްނަމަ، ކައުންސިލްގެ މެންބަރުން، މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން އިންތިޚާބު ކުރަން ލާޒިމުވާ އަންހެން މެންބަރުން ހިމެނޭ ޖުމްލަ 13 (ތޭރަ) ގޮނޑި؛
			(3)	ސިޓީގައި ރަޖިސްޓަރީކުރެވިފައިވާ އާބާދީގެ އަދަދަކީ، 60,000 (ފަސްދޮޅަސްހާސް) މީހުންނަށްވުރެ އިތުރު އަދަދެއްނަމަ، ކައުންސިލްގެ މެންބަރުން، މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން އިންތިޚާބުކުރަން ލާޒިމުވާ އަންހެން މެންބަރުން ހިމެނޭ ޖުމްލަ 19 (ނަވާރަ) ގޮނޑި.
		(ށ)		މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން ސިޓީ ކައުންސިލަށް މެންބަރުން އިންތިޚާބުކުރުމުގައި، ވޯޓު ނަތީޖާ ހޯދުމަށް އިދާރީ ދާއިރާއަކަށް ސިޓީއެއްގެ ދަށުގެ ދިރިއުޅޭ، އިދާރީ ގޮތުން ވަކިވަކި ދާއިރާތަކުގެ ގޮތުގައި ހިސާބުތަކުގައި އިދާރީ އެކުލަވާލެވޭ އެކުލެވިފައިވާ އެއް ދާއިރާގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅައި ވެސް، އަދި މި މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ކަނޑައެޅޭ ގޮނޑިތަކުގެ އަދަދަށް އެ ސިޓީގައި ކުރިން ހިމެނޭ ދާއިރާތަކަށް އަދަދުގެ ވަކި އަދަދަކަށް، އެ ސިޓީއެއް ނިސްބަތްވާ ސިޓީ ކައުންސިލްގެ ދާއިރާތަކުން އިންތިޚާބުކުރަންޖެހޭ، އެ ދާއިރާ ނިސްބަތް އިދާރީ ސިޓީއެއްގެ ދަށުގެ ދިރިއުޅޭ ނިސްބަތުން އިދާރީ ގޮތުން ނިސްބަތްވާ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅައި އެއް ނިސްބަތް ވަކިވަކިން އެއް ދާއިރާއެއް އިންތިޚާބުކުރެވޭ ގޮތަށެވެ.

		(ށ)	މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ފުރަތަމަ ބާއްވާ ސިޓީ ކައުންސިލުގެ އިންތިޚާބުގައި އަންހެނުން ޚާއްޞަކުރުން އިންތިޚާބުކުރެވޭ ގޮނޑިތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުން ބާއްވާ އިންތިޚާބުތަކުގައި އަންހެނުން ޚާއްޞަކުރުން އިންތިޚާބުކުރެވޭ ގޮނޑިތައް ކަނޑައަޅާނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަނޑައަޅާ [illegible] [illegible].
		(ނ)	މި މާއްދާގެ [illegible] [illegible] [illegible] އިންތިޚާބު ގޮނޑިތައް ކަނޑައަޅައި، [illegible] [illegible] [illegible].
ހަތަރުބާބު ކައުންސިލްތަކުގައި އަންހެނުންގެ ދައުރު			
[illegible]	56-5	(ހ)	[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކައުންސިލްތަކުގައި އަންހެނުންގެ [illegible] ކަނޑައަޅައި އަންހެނުންނަށެވެ.
		(ށ)	މިމާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] ކައުންސިލްތަކުގައި މި ޤާނޫނުގެ 24 ވަނަ މާއްދާއާއި، 41 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކައުންސިލްތަކަށް އިންތިޚާބުކުރާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން 33% ގޮނޑި ޚާއްޞަކުރެވޭނީ އަންހެނުންނަށެވެ.

މަތީގައިވާ ޤާނޫނީ ނައްޞުތަކަށް ބަލާއިރު، އަންހެނުން ގޮނޑިއަށް އިންތިޚާބު ކުރުން ލާޒިމުކޮށްފައިވެއެވެ.

އެކަން ކުރުމުގެ ގޮތުން، އަންހެނުންނަށް ވަކިވަކި ގޮނޑިތައް ޚާއްޞަކޮށްފައިވާކަން އެނގެން އޮވެއެވެ.

މިއީ "ޖެންޑަރ"ގެ [illegible] [illegible] ތަފާތު. އެއްހަމަކުރުމަށް، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ [illegible] "ޖެންޑަރ"ގެ [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ [illegible]. [illegible] ފިރިހެނުން، [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

59. ކޯޓުން ދެން ކުރަންޖެހޭ ސުވާލަކީ، އެ ތަފާތު ކުރުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީން ހުއްދަކުރާ ތަފާތު ކުރުމެއްތޯއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް ބަލާއިރު، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤު ލިބުން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނަކުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ޤާނޫނުއަސާސީން އެބާރުދީފައި ވިދާޅުވެއެވެ. ސުވާލު އުފެދިފައިވާ ޤާނޫނަކީ އަދި ސުވާލު އުފެދި ޤާނޫނުގެ މާއްދާތަކަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ތަޢާރުޟުނުވާ ގޮތުގެ މަތިން ސަބަބާއި އިޖުމާޢުގެ ދަރުބާރުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނަކުން. އެކަމުގެ ތަފްސީލު ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> (ށ) "މުޖުތަމަޢުގެ އެންމެ ނިކަމެތި ބައިތަކާއި ހިމާޔަތާ ބޭނުންވާ ބަޔަކަށް، ނުވަތަ އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމެއް ބޭނުންވާ ބަޔަކަށް، ނުވަތަ ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަށްޓަކައި ދޭ އެހީތެރިކަމަކީ މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ ތަފާތުކުރުމެއް ކަމުގައި ނުބެލެވޭނެއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނަކުން، މިހެން ނުވަތަ ރައްޔިތުން ގިނަބަޔަކަށް ބަރާބަރުން މިދިނީ ހުއްދަ ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ގިނަ ކުރުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީ ހުއްދަކުރާ ތަފާތު ކުރުމެއްކަން ސާބިތުކުރަން އޮންނާނެއެވެ. މިގޮތުން، އެގޮތަށް ކުރުމުގެ އެއް އަސާސަކީ، އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން ޚާއްސަ ރައްކާތެރިކަމެއް ބޭނުންވާ ބަޔަކަށް ބަލަހައްޓާ ހިމާޔަތްކުރުމެވެ. ވީމާ ދިނުމަކީ ބަލާއިރު ބެލުމަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ ތަފާތު ކުރުމެއް ނޫނެވެ. ސުވާލަކީ، ކައުންސިލު އިންތިޚާބުގެ ބައެއް ގޮނޑިތައް އަންހެނުންނަށް ޚާއްސަ ކުރި ކުރުމަކީ ބައެއްގެ ހަމައިން ގޮތުން ކުރާ ދިނުން ކުރުމެއް ކަމުގެ ހަމަތޯ؟ އަދި އެފަދަ ކުރުމުގައި ޖިންސުކަމުގައިވާ ހިމެނުނުތޯ ދެކުނު ބައްޔެއް ނަމަވެސް ދިނުމާއި އަންނަ ޖިންސުގެ ބުނެވުން ހިތަށް އިޢުތިރާފް ހިފެހެއްޓުމަށް ދެކޭ ކަމެއްކަން އެއްބަސްވުމުގެ ބަޔަކަށް ޚާއްޞަ ވަނީ ހަމަޖެހޭ ގޮތެއްގައި އަދި އަންހެނުން ސިޔާސީ ދާއިރާގައި ބަރާބަރުކަމާއި ތަފާތުކަން ޚާއްޞަކޮށް، މުޖުތަމަޢުގައި

އަންހެނުންނާއިމެދު އަންހެނަކަށްވީތީ ގޯނާކުރުމަށްވާ ގޮތުގެ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ހަނިވެ ހުރަސްއެޅިފައި ވާތީ، އެކަމަށް ފުރުޞަތެއް ދިނުމުގެ ގޮތުން، ކައުންސިލްތަކުގައި އަންހެނުންނަށް ގޮނޑި ޚާއްޞަ ކުރުމުގެ ގޮތުން ވިސްނި ކުރި ކުރުމަކީ ބޭނުމެއްގެ ހަމައިން ގޮތުން ކުރާ ވިސްނި ކުރުމުކަމެވެ. މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ސާބިތު އުފައްދާ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަކީ، އަންހެނުންނަށް ކައުންސިލު އިންތިޚާބުގައި ވަކި އަދަދެއްގެ ގޮނޑި ޚާއްޞަ ކޮށް ދިނުމެވެ. މި މަޤްޞަދު ހާސިލްކުރުމުގެ ގޮތުން، ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޤާނޫނުގައި އަންހެނުންނަށް ގޮނޑި ޚާއްޞަ ކުރުމަކީ ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަޤްޞަދު ހާސިލްކުރުމަށް ކުރާކަން ހަމަޖެހޭކަން ފާހަގަ ކުރެވެއެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު: 18/2016 (ޖިންސީ އިންސާފުގެ ޤާނޫނު)؛

60. ޤާނޫނު ނަންބަރު: 18/2016 (ޖިންސީ އިންސާފުގެ ޤާނޫނު) ގެ 13 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

> " މި ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަޤާޞިދުތައް ހާޞިލުކުރުމަށްޓަކައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ވަކި ޖިންސެއްގެ ބައަކަށް ފައިދާކުރުމަށްޓަކައި، ހުރިހާ ދަރަޖައިގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި ކުރާ ކަންތައްތަކަކީ މި ޤާނޫނުގައި ތަފާތުކުރުމެއްގެ ގޮތުގައި ބަލައިގެން ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ނުވާނެއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދީ، އިޖުތިމާޢީ، ސަޤާފީ، މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ދާއިރާގައި ފިރިހެނުންނާ އެއްހަމަހަމައެއްގައި އަންހެނުންނަށް ފުރުޞަތުދިނުމަށް ލިބިދޭނުވާކަން ކަށަވަރުކުރުމުގެ ގޮތުންނާއި[32] ޖިންސީ އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި އަދި ބާރުވެރިކޮށް އެފަދަ ގޮތުންނާއި[33] އަދި އިޖުތިމާޢީ ގޮތުންނާއި، އިޤްތިޞާދީ ގޮތުންނާއި، ސިޔާސީ ގޮތުންނާއި އަދި ސަޤާފީ ގޮތުން ޖިންސީ އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި އެކަށައަޅާފައިވާ ސިޔާސަތުތަކަށް އަމަލު ކުރުމުގެ ގޮތުން އަދި އިންސާފުވެރި

---

[32] ޤާނޫނު ނަންބަރު: 18/2016 (ޖިންސީ އިންސާފުގެ ޤާނޫނު) ގެ 2ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

[33] ޤާނޫނު ނަންބަރު: 18/2016 (ޖިންސީ އިންސާފުގެ ޤާނޫނު) ގެ 2ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

ގޮތުން،[34] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ވާގޮތުގެ މަތިން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނެއްގައި އަންހެނުންނަށް އިންތިޚާބީ ދާއިރާއެއްގެ ގޮނޑި ޚާއްޞަކުރުމަކީ ރާއްޖޭގައި އަމަލުކުރާ ޖެންޑަރ އިކުއަލިޓީގެ ޤާނޫނުވެސް ހުއްދަކުރާ ކަމެކެވެ.

61. [illegible] [illegible]، ސުވާލު އުފައްދާ މައިގަނޑު ބަހުސަކީ، [illegible] ކުރިމަތިލުމުގެ [illegible].[35] މިއީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި [illegible] އަސާސީ ސިޔާސީ ޙައްޤެކެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއިން [illegible] [illegible] [illegible] "ޖިންސު"ގެ ތަފާތު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[36] ސުވާލު އުފައްދާ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] ގޮނޑި [illegible] [illegible].[37] އަދި [illegible]، [illegible] ކައުންސިލްތަކުގައި [illegible] ކައުންސިލްތަކުގެ 33% އަންހެނުންނަށް [illegible]، [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] އަންހެނުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން [illegible] [illegible]. އަންހެނުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން 33% [illegible] [illegible] [illegible] ގޮނޑި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]

---

[34] ޤާނޫނު ނަންބަރު: 18/2016 (ޖެންޑަރ އިކުއަލިޓީގެ ޤާނޫނު) ގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ).

[35] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[36] Centre for Human Rights. (1994). Human Rights and Elections, A handbook on the Legal, Technical and Human Rights Aspects of Elections. Retrieved January 11, 2021, from Ohchr.org website: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training2en.pdf.

[37] "..[illegible] 3 [illegible] 5 [illegible] 5 [illegible] [illegible]..." 19 ވަނަ [illegible] 76 ވަނަ [illegible] (8 [illegible] 2019)

ވާހަކަދެއްކުމާއި އެކަން ކުރުމުން ދިމާވާނެ ނަތީޖާ ގޮތުގައި އޮޅުމަކުވެސް ވެދާނެ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް، ދައުލަތުން އިންތިޚާބުކުރުމާއި ދައުލަތުގެ މަޤާމުތަކުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަރުތީބުގެ ބޭރުގެ ބާރުތަކާއި ކަމެއް ކުރުމުން އެއްކޮށް މުޤައްރާރު ގޮތެއް އެއްބަޔަކާ ހުރުމަތްކޮށް، އެހެން ކުރުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ތަސައްވަރުކުރާ ބިންގާ ވަނީ ކުރުވުމާއި އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރުގެ ދައުރެއް ނޫނެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާދީ ބާރަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން ޤާނޫނުއަސާސީ ހިމާޔަތްކޮށްދޭ، އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި ހައްދުތަކުގެ ތެރެއިން ޤާނޫނުއަސާސީ ތަސައްވަރުކުރާ އަދި ހިމާޔަތްކުރާ ނޫނެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީން ނުވަތަ ޤާނޫނުން ދިވެހިރައްޔިތުންގެ ބާރުގެ ބަދަލުގައި އިސްލާމްދީން ތަޢާރުޟުވާ ގޮތެއް ބަޔާންކޮށްފައި ނެތެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ހިމާޔަތް ލިބިދޭ ހައްޤުތަކުގެ ތެރޭގައި ޝަރުޢީ ޙުކުމާއި މުޚާލިފުވާ ގޮތަކަށް އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސީ ބާރުގެ ދަށުން ދިވެހިރައްޔިތުން ހިމާޔަތްކޮށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަސައްވަރުކުރާ ނޫނެވެ.

62. ހަމައެހެންމެ، އެދައުލަތަކީ ނިޒާމުގެ އިންތިޚާބީ ދައުރު ނޫން ދައުރުތަކަކަށް އަދި އެއިރަކު ނިޒާމުތަކުގެ ތަރުތީބުގެ ކަންތައްތަކަށް ކުރިމަތިލާ ދަތިތަކެއްގެ ތެރެއިން ކަމެއް ކުރުމަށް އިންތިޚާބުގެ ކުރުމުގެ ކަރުދާސް ނުހުށަހަޅާ ކަމަށް، މިހެންވީ ފިޔަވަޅުއަޅާ ބާރު ކުރުވުމުގެ ދައުލަތުގެ މާއްދާގައި ބަޔާނުގައި ހަމައެކަނި އަސާސީ ޙައްޤުތަކުގެ އިޖުރާއަތު ދައުލަތުގެ އިންތިޚާބީ ނިޒާމު ނިންމުމުގެ ހައިސިއްޔަތު ލިބިގެން ދައުރުތަކުގެ ފުރިހަމަ އަސާސީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ދަށުން މިފަދަ އަސާސީ ޙައްޤެއް ނުލިބޭނެ ގޮތަށް، އިންތިޚާބުގެ ކަރުދާސް ކުރުމުގެ ބާރަކަށް އަދި ހަމަޖެހިގެން ވެރިކަމެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ޤާނޫނީ ވެރިކަމެއް ނޫނެވެ. ޝަރުޢީ ސިޔާސަތު ބާރުގެ ޙައްޤުތަކާއި ގުޅުންހުރި ޤަވާޢިދުތަކުގެ މަޤްޞަދަކީ ދިނުމާއި ކަރުދާސް ދޫކުރުމަށް، އެކަން ހަމައެކަނި ކަމަކަށް ކުރުމުގެ ބާރަކަށް ވެއްޖެނަމަ. އެކަން ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ މަސައްކަތް ދިނުމަށް ކުރުމުގެ ހަމަ ދިމާވާ ދައުރުތަކަށް ބާރު އެދުމުގެ ބާރަކަށް ހިމެނިގެން، ދައުލަތުގެ ސިޔާސަތުތަކުގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި، އެކަމުގެ ޙައްޤުގެ ތަޢާރުފުގައި ހިމެނިގެންވެއެވެ. ކޯޓުތަކުގައި ހިމެނިގެންވެއެވެ.

63. ބަޔާންކޮށްދިޔަ ސަބަބުތަކަށް އެހެން ހުރުމުން، މިމައްސަލަ ހުށަހެޅި ފަރާތުން ސާބިތު އުފައްދާފައިވާ ޤާނޫނުގެ މާއްދާތަކާއި ގަވާއިދާއި އުސޫލުގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާކަމުގައި އޮތްކަމަށް ކަނޑައެޅޭނެ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގައި ހުރުމުން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 ގެ 22 ވަނަ މާއްދާއިން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 ގެ 24 ވަނަ މާއްދާއަށް ގެނައި އިސްލާހާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 ގެ 33 ވަނަ މާއްދާއިން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 ގެ 41 ވަނަ މާއްދާއަށް ގެނައި އިސްލާހާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2019 ގެ 44 ވަނަ މާއްދާއިން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 ގެ 56 ވަނަ މާއްދާގެ ފަހަތަށް 4 މާއްދާ އަދި ބާބެއް އިތުރުކޮށް ގެނައި އިސްލާހުގެނައިރުވެސް، ދިރާސާކުރާ ވޫސާ އަންހެނުން ސާބިތު ޚާއްޞަ ބައިތަކެއް ޤާނޫނުއަސާސީން ހުއްދަކުރެވިފައިވާ ބޯޑު ކައުންސިލްތަކުގެ މެންބަރުން ޖިންސުގެ އިންތިޚާބު ކޮށްފައިވާތީ، އެއިސްލާހުތަކަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު އިސްލާހުތަކެއް ނޫން ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މިގޮތަށް ކަނޑައެޅުމުގެ ސަބަބުން، އެއިސްލާހުތަކާއި އެއްގޮތަށް ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ކަންތައްތައް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ގަވާއިދު ނަންބަރު:2020/R-6 (ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގަވާއިދު)ގެ 14 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި "ލޯކަލް ކައުންސިލްތަކުގެ އިންތިޚާބުގެ ގައި ޑަރު/ސީޓު ކައުންސިލްތަކުން އަންހެން މެންބަރުންނަށް ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ ގޮނޑިތަކުގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާފައި ގުރުއަތު ނެގުމުގައި އަމަލުކުރަން ގޮތުގެ އިސްލާހު" އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރާ "ޤާނޫނު" ގެ

[illegible]

މިމައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ [illegible] ނިންމީމެވެ.

[illegible]

ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުއްރައޫފު އިބްރާހީމް ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫން އިސްފަނޑިޔާރު އަޙްމަދު ޝަރީފް

(މުޚާލިފު)

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރު